

LA PLATJA DE BLANES I EL DELTA DE LA TORDERA

Passat, present i futur

SUMARI

1) ELS SISTEMES COSTANERS

Què és un delta ?

Què és una platja ?

- L'ecosistema de platja i com funciona

La Gestió Integrada de Zones Costaneres (GIZC)

2) LES PLATGES DE BLANES I EL DELTA DE LA TORDERA

Blanes, lloc de mar.

La platja des de l'edat mitjana fins el s. XIX.

- L'espai de platja i port
- La servitud sobre l'espai. Dominis i jurisdiccions.
- Els ocupants de la platja. Activitats, usos, costums i aprofitaments.

La platja des de finals del s. XIX a finals del s. XX.

- La platja des de finals del s. XIX a 1958.
Els primers estivejants. La descoberta de la Costa Brava
Els banys i les activitats nàutiques
El passeig de Mar i el declivi de les drassanes
El Port (1914-1932) i el Club Vela (1943)

- La platja a partir del turisme de masses. 1958-1994.
 - 1958, any clau pel desenvolupament turístic*
 - El boom turístic: sol i platja*
 - Els nous passeigs davant la platja*

La façana costanera des de 1956 fins el 2006: 50 anys de gestió desintegrada

- Evolució de la superfície de la platja(1956-2006)
 - El canvi en imatges
- Actuacions realitzades al delta de la Tordera i platges adjacents
 - Com ha canviat la distribució de la sorra
- Escenaris de futur modelitzats a partir de la dinàmica de la platja el 2006

Cap a un nou model de gestió de zones costaneres (2007-2017)

- Actuacions realitzades a la darrera dècada
- Què és una regeneració i què passa després?
- Diferents estudis que ens permetran avaluar l'estat actual de la platja de s'Abanell i el delta de la Tordera.

3) EL FUTUR DEL DELTA DE LA TORDERA

Estat actual del delta, un pacient en estat crític

Els efectes d'un gran temporal: gener de 2017

- El cas de la platja de s'Abanell

Les possibles solucions

- La proposta actual del Ministeri
- La gestió integrada 2.0: La taula de la Tordera

El gran repte: quin delta volem a la Tordera?

1) ELS SISTEMES COSTANERS

RESUM

La platja de Blanes i el delta de la Tordera: passat, present i futur és una exposició organitzada pel Centre d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB-CSIC) a través del grup de Sistemes Socioecològics en Ambients Marins i Costaners, i l'Ajuntament de Blanes, a través de l'Arxiu Municipal, que pretén donar una visió general del que és i ha estat la platja de Blanes des del port a la desembocadura de la Tordera al llarg del temps, sense renunciar a fer propostes de millora i projeccions sobre el futur. La platja és la zona d'interacció entre el medi marí i el medi terrestre i sempre ha estat un espai molt important per a la vida i les activitats de les societats establertes al seu voltant, tant des del punt de vista ecològic, social com econòmic.

En aquest sentit, a l'exposició hi podreu trobar desenvolupats aspectes com la significació de la platja per la vila, l'ocupació de la zona costanera en una economia marítima d'antic règim com la blanenca o els usos i els costums sobre l'espai fins a la transformació dels gèneres de vida tradicionals durant el s. XX.

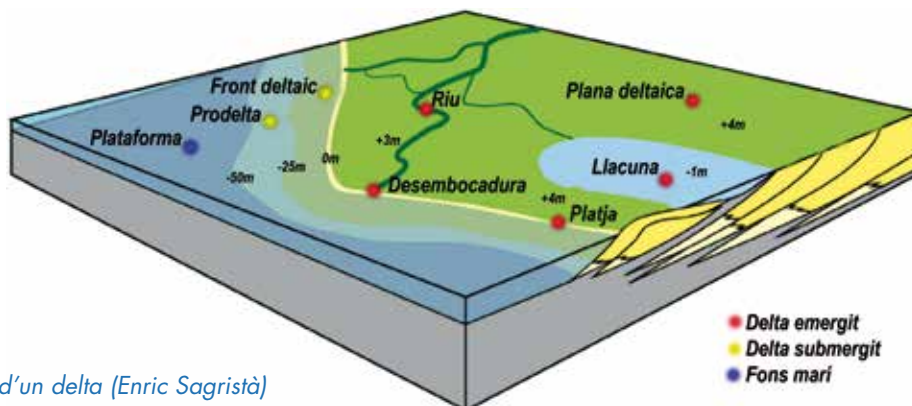
Paral·lelament, coneixereu què entenem per platja des del punt de vista de la socioecologia i què és un sistema de gestió integrada de la costa. L'evolució històrica recent de la platja de Blanes i del delta de la Tordera, juntament amb l'anàlisi del seu estat actual, permeten mostrar algunes propostes de futur en què la participació ciutadana i la implicació de les administracions serà clau. Per acabar, podreu veure alguns exemples concrets de com i a través de quines tècniques s'han realitzat els diferents estudis de la franja costanera de Blanes.

La zona costanera o litoral és la zona d'interacció i transició entre l'ambient terrestre i l'ambient marí, i inclou tant la zona de terra emergida com la zona d'aigües poc profundes on l'onatge incideix, la qual pot prendre la forma de platges -amb o sense dunes-, penya-segats, deltes, estuaris, o altres tipus de formacions.

QUÈ ÉS UN DELTA?

Un **delta** és una estructura geomorfològica formada per la deposició de sediments d'un riu a la seva desembocadura. Aquesta sedimentació té lloc a causa de la reducció de la velocitat de l'aigua del riu, que es produeix amb la disminució del pendent de la geografia de la zona.

A l'esquema podem veure les principals parts emergides i submergides que formen un delta.

Esquema d'un delta (Enric Sagristà)

L'extensió d'un delta és molt variable i ve determinada per les característiques de la conca del riu, el cabal d'aigua, els accidents geogràfics de la zona deltaica i la dinàmica marina, entre d'altres. El delta de la Tordera té una superfície aproximada de 9,5 quilòmetres quadrats.

Històricament, els deltes han estat zones de gran importància per la seva biodiversitat (flora i fauna) i riquesa de recursos naturals (àrids, torba, combustibles, etc...). Per aquest motiu i per tractar-se d'àrees planes, la majoria de deltes han estat humanitzats des de l'antiguitat i s'hi desenvolupen múltiples aprofitaments (agricultura, indústria, turisme,...). Aquest fet fa que sigui imprescindible trobar un equilibri entre els diferents usos a fi de preservar l'ecosistema i evitar-ne la desaparició.

Desembocadura Tordera Gener 2017 (David Lozano)

QUÈ ÉS UNA PLATJA?

S'Abanell el 6 de Juny de 2015 (Enric Sagristà)

Tradicionalment, i erròniament, es considera com a **platja** aquell tram de costa format per sorra i altres tipus de sediment, delimitat per una banda pel mar i per l'altra per la vegetació i/o edificacions i passeigs.

Ara bé, des del punt de vista geològic, es considera la platja el sistema que comprèn la zona d'interacció entre el medi marí i el medi terrestre influïda per l'onatge i formada per una part terrestre i una de submergida. La seva extensió és diferent en funció de les característiques geogràfiques de cada tram de costa. Amés, els processos lligats a la dinàmica costanera en modifiquen constantment la forma i fan que sigui variable al llarg de l'any.

Esquema d'una platja (Enric Sagristà)

L'ECOSISTEMA DE PLATJA I EL SEU FUNCIONAMENT

Des del punt de vista socioecològic, una platja fa 3 funcions fonamentals: la **funció natural** o d'hàbitat de múltiples espècies, tant vegetals com animals, de gran importància per a la biodiversitat de la zona; la **funció de protecció** envers als temporals marítims per evitar danys a la façana litoral, ja sigui un entorn natural o urbà, i una **funció recreativa** o de lleure per als humans que cada temporada gaudeixen de les platges.

Perquè una platja sigui estable i pugui complir aquestes funcions, tot allò que passi en els sistemes propers hi influirà de manera directa o indirecta. En cap cas podem menystenir la funció que fan rius i rieres, que són els principals subministradors de sorra de les platges, o la incidència i direcció de l'onatge que s'encarrega de distribuir-la. Per aquest motiu, s'ha de tenir una visió global que integri tots els sistemes implicats a l'hora de gestionar les zones costaneres.

Esquema del funcionament d'una platja (Enric Sagristà)

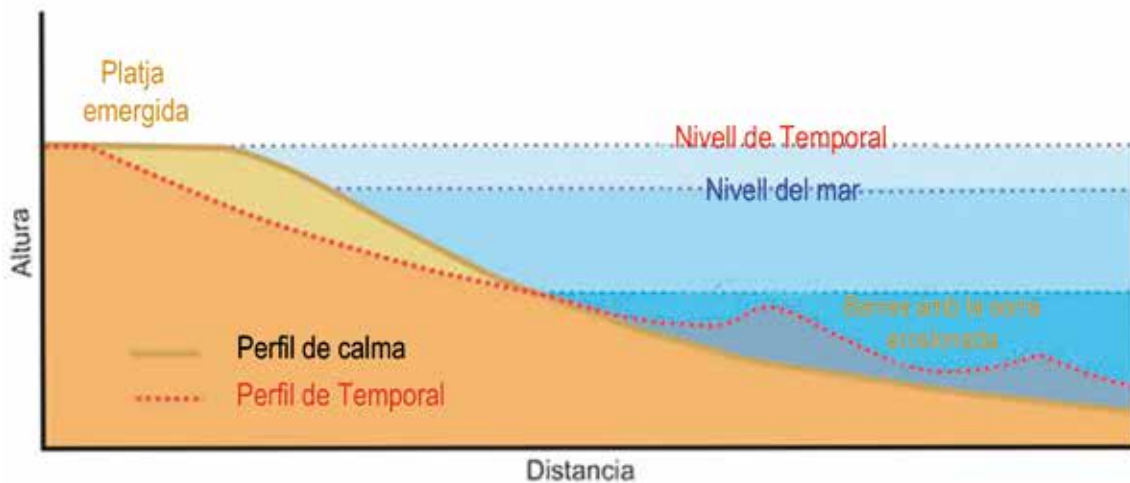
Malauradament, som els propis humans els que ocupem, debilitem, pressionem, modifiquem i degradem tant les pròpies platges com la resta d'ecosistemes que hi influeixen. En els darrers 80 anys s'ha modificat l'onatge amb espigons o trencaones, s'han reduït les aportacions fluvials amb canalitzacions o embassaments o s'ha evitat l'erosió de la costa amb esculleres, entre d'altres. Aquests darrers tipus d'actuacions s'han realitzat principalment perquè les platges puguin complir la funció recreativa, i això en detriment que perdin pes les altres dues funcions fonamentals que fan les platges: la de protecció i la natural. Aquest fet està causant enormes problemes a gran part de la costa.

La relació riu-platja (Enric Sagristà)

L'**Ecosistema platja** compleix una sèrie de característiques que fan que la seva estabilitat es comprometi amb molta facilitat, ja que es tracta d'un ecosistema:

Variable: perquè de forma natural les platges varien molt en funció de l'època de l'any a causa dels temporals marins. A l'hivern, quan predominen les llevantades, és freqüent que la zona emergida es redueixi i que quedi la sorra emmagatzemada a la part submergida de la platja en forma de **barra**. A la primavera, l'onatge la tornarà a col·locar a la part emergida, la qual cosa retornarà la platja a l'estat d'equilibri. Si modifiquem la morfologia de la platja o n'extraïem la sorra de la part submergida, impedirem que la platja es recuperi de forma natural.

Perfil hivern (temporals) vs perfil estiu (Enric Sagristà)

S'Abanell el 8 d'Agost de 2015 (Enric Sagristà)

Exigit: Es tracta d'una àrea que ha estat utilitzada per múltiples usos al llarg de la història, però sempre s'ha mantingut un equilibri. En els darrers 50 anys la platja ha passat de tenir uns usos relacionats amb el comerç, la indústria i les drassanes, a tenir una funció bàsicament recreativa. El volum de gent i el nivell d'exigència s'ha vist incrementat substancialment i això ha disminuït la seva capacitat de complir una funció natural i de protecció.

Ocupat: el creixement urbanístic ha estat el principal agent colonitzador de la platja els darrers anys, ja que s'ha ocupat gairebé per complet les zones de vegetació i/o duna i, fins i tot en alguns casos, gran part de la platja seca.

LA GESTIÓ INTEGRADA DE ZONES COSTANERES (GIZC)

Històricament, la gestió de costes i en particular de platges ha estat molt poc planificada, amb les responsabilitats molt fragmentades i amb molt poca influència del teixit social en la presa de decisions. Això ha portat a una situació de conflicte permanent, manca de solucions i pèrdua del funcionament propi dels sistemes naturals costaners.

Actualment, les recomanacions i protocols internacionals aposten per una **Gestió Integrada de Zones Costaneres (GIZC)**. Aquest tipus de gestió persegueix equilibrar els objectius mediambientals, econòmics, socials, culturals i recreatius a llarg termini, tot dins del marc que estableixen les dinàmiques naturals dels ecosistemes.

L'aplicació d'un Pla de Gestió Integrada ha de seguir els passos següents:

1. **Delimitar la unitat costanera** que s'ha de gestionar tenint en compte tot l'ecosistema i fent una programació de les accions a diferents escales, tant espacials com temporals.
2. **Constituir una estructura efectiva de governança** liderada per un ens de govern que apliqui els acords.
3. **Conèixer la situació present** estudiant la zona per tal de veure com és, com funciona i quins problemes hi ha.
4. **Consensuar una visió de futur** reunint tots els agents implicats per tal de definir què es vol i com arribar a la situació desitjada.
5. **Gestionar l'espai** tenint en compte tots els ecosistemes relacionats i a partir d'una visió global que integri tots els principis acceptats i consensuats.

2) LES PLATGES DE BLANES I EL DELTA DE LA TORDERA

Platja de Blanes. 1910 c. Col·lecció Thomas (IEFC)

BLANES, LLOC DE MAR

Les comunitats humanes estableixen un diàleg continu amb el medi natural que les envolta, que sovint pot determinar la seva carta de naturalesa. El paisatge que emmarca Blanes és una construcció humana que ha estat en constant evolució des de fa segles, tant el marítim com el de terra ferma. Com en d'altres viles catalanes, el que ha determinat l'origen urbà i gran part de la identitat de Blanes és, sense dubte, el fet d'estar a tocar de mar. La vila neix i evoluciona en relació amb les possibilitats que ofereix el fet de trobar-se en un entorn litoral. Una costa on l'orografia i la hidrografia han modelat badies, platges i cales idònies i que ha vist com un seguit de processos històrics es desenvolupaven en l'espai intersticial que hi ha entre la terra i el mar: la platja.

La platja, com a medi ecològic i econòmic, és l'espai on es condensen el conjunt de relacions que al llarg del temps s'han generat entre la nostra comunitat, el mar i la resta del món. Des d'època antiga la platja i els accidents de la costa han servit d'abric o de port natural. Això va permetre donar sortida a la intensa activitat que s'anava generant a l'entorn de la via marítima: activitats de caire comercial, militar o de circulació d'idees i persones. Blanes era un port, el carregador d'un vescomtat, i aquesta és una de les raons principals de la seva creació com a nucli urbà. Això sense oblidar la íntima relació que els blanencs sempre han tingut amb la terra i el rerepaís.

L'espai entre sa Palomera i el promontori del Convent formava una badia natural tant per ancorar, resguardar o construir vaixells, com per carregar i descarregar mercaderies a la seva platja. Per altra banda, a s'Abanell, un ampli sorral donava cobertura a una abundant activitat pesquera. El territori també permetia una bona comunicació per fer la distribució cap a l'interior i Sant Joan, a 173 metres d'altura, esdevenia l'enclau principal de vigilància de tot aquest entorn.

Hi ha viles i ciutats costaneres que per diverses circumstàncies, un moment o altre poden haver donat l'esquena al mar. A la costa de llevant catalana n'hi ha diversos exemples, sobretot a partir de la davallada del comerç marítim de finals del s. XIX. En el cas de Blanes, des de la baixa edat mitjana, el lligam econòmic i personal amb el mar i la platja no s'ha interromput mai, amb usos i percepcions diferents, fins i tot amb la materialització de realitats incòmodes i diversos conflictes, però mai no hem vist desaparèixer un lligam intens amb l'espai.

Avui les platges pertanyen al que anomenem domini públic maritimoterrestre. El concepte de platja comunament acceptat, més enllà del que defineix la Llei de costes en el sentit d'espai on s'han dipositat materials solts per causes naturals o artificials, és el d'espai a l'aire lliure on tenen lloc activitats de lleure i es pot prendre contacte amb l'aigua de mar, la sorra i el sol. Però ni les platges han estat sempre enteses i viscudes d'aquesta manera pels blanencs i blanenques, ni el perfil del litoral ha estat sempre com el veiem ara o com l'hem vist els darrers decennis.

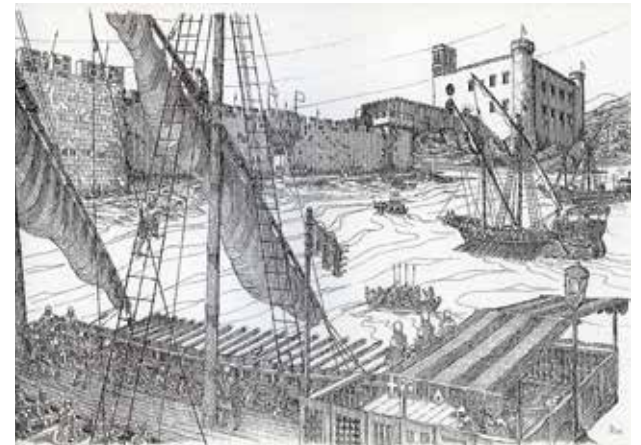
LA PLATJA DE BLANES DES DE L'EDAT MITJANA FINS EL S. XIX

L'espai de platja i port

La definició que estableix que l'espai fins on arriben les andanes (onades) dels temporals més forts marca el límit de l'actual zona marítimoterrestre pot servir per il·lustrar l'espai que podia haver correspost a la platja en el passat. L'espai que Blanes destinava a platja o port tenia poc a veure amb el que veiem actualment. En línies generals podríem dir que era força més gran. La pròpia dinàmica natural entre la terra i el mar durant segles ha fet que la costa i la platja hagin estat en continu moviment. La línia de costa no sempre ha estat allà mateix sinó que ha anat variant. Tenim algun indici que en època antiga, mentre el territori dels ibers de la tribu dels indiketes ja s'estava romanitzant, la línia de costa podia haver estat situada força metres més terra endins que no pas actualment. La Blanda romana estava enmig de dues badies, la de Blanes i la que hi podia haver hagut entre la zona del Racó d'en Portes i la Plantera. Per la banda de llevant, sembla que la línia de costa podria haver arribat fins ben entrada la riera de Blanes. De rastres d'activitat de comerç marítim romà, se n'han trobat al llarg de la Riera, fins a l'altura del carrer Mercaders i a la zona de la Punta Santa Anna. Ja aleshores la platja actuava de port natural, la qual cosa va fer de Blanda un centre estratègic i econòmic d'arribada de mercaderies marítimes i de la seva posterior redistribució cap a les terres d'interior a través de la xarxa viària.

Els segles següents es va constatant una progressiva regressió marina. El mar es va anar retirant i es van anar guanyant espais de terra ferma. Sembla que també es va produir un cert despoblament de la costa degut al perill. Però, a partir del procés de feudalització el port reprèn importància. Pels volts de l'any 1000 hi ha el castell de Forcadell (després de Sant Joan) que vigila la costa, i el s. XII s'està gestant un nucli de població que culminarà l'any 1260 amb una carta de franqueses per afavorir-ne el seu poblament. Blanes esdevé un lloc d'oportunitats al qual cal obrir-se malgrat els perills del mar. La vila es va formant perquè esdevé el port del vescomtat de Cabrera i l'activitat comercial portarà aparellades moltes altres activitats econòmiques. En aquesta dinàmica senyorial, l'espai marítimoterrestre va restar subjecte a les jurisdiccions feudals de la mateixa manera que ho estava la terra ferma. Els vescomtes de Cabrera detentaran la jurisdicció militar o mer imperi del terme i la família dels Blanes (els seus subfeudataris), la jurisdicció civil o mixt imperi. El 1347-48 el rei Pere IV ven a Ponç de Cabrera tots els drets feudals que tenia sobre el castell de Blanes. Finalment, el 1382 els Cabrera quedaran com a senyors únics per la compra dels drets que tenien els Blanes sobre el castell, vila i port. A partir d'aquest moment començarà un període de creixement i esplendor per a la vila que culminarà el s. XV. Blanes esdevindrà el port principal del potent vescomtat de Cabrera. Un port estratègic que enllaçava directament la selva marítima fins a Hostalric, a mig camí de la principal ruta entre Barcelona i Girona.

A banda dels territoris de domini reial, el vescomtat de Cabrera es convertirà en la jurisdicció baronial més important, extensa i amb més població de Catalunya. Serà un estat dins de l'estat, on el port de Blanes esdevindrà la seva capital comercial i financera, mentre que Hostalric continuarà essent la seva capital administrativa. La platja blanenca es convertirà en el gran centre d'operacions d'aquestes activitats. A finals del s. XIV, el vescomtes fixaran la seva residència a la vila, construiran un palau i activaran l'activitat mercantil del port atorgant nombrosos privilegis als blanencs. Un dels més importants fou el privilegi de 1458 gràcies al qual es va incorporar la platja de s'Auguer (Sant Andreu de la Palomera) al terme del castell de Blanes. Amb aquesta incorporació asseguraven el control de tota la platja de la badia, de llevant a garbí.

Dibuixos de Jaume Roqué de l'aspecte que podria tenir el Blanes medieval del segle XV

El segle XIV Blanes és una vila jove que ha de bastir defenses per a la seva protecció. Després d'uns sistemes rudimentaris, a partir de 1356 es comencen a bastir muralles. Els nombrosos perills de pirates, corsaris, sarraïns i les constants guerres amb els francesos o amb els genovesos ho varen fer del tot necessari. Quan arribava l'estiu, el mar s'emplenava de naus perilloses que atacaven tot el litoral. La construcció de muralles era quelcom necessari, molt costós i que s'allargava força anys. Per al seu finançament s'aconseguien llicències per a pescar en diumenge o privilegis perquè el comú pogués carregar impositcions. Des del s. XIV fins al s. XV el rei i els vescomtes varen atorgar diferents privilegis perquè els blanencs obtinguessin suficients recursos per mantenir i reparar les muralles. El 1363 el bisbe atorgà llicència per treballar els dies de festa i reconstruir els murs en un moment en que Blanes havia baixat de població degut a la crisi i la pesta.

La muralla d'època medieval i moderna per la banda de mar de ponent tancava la vila a l'actual carrer de la Muralla. Aproximadament on avui hi ha la cantonada amb el passeig de Dintre hi havia una torre i més enllà el camí de mar que travessava la Riera i duia a s'Auguer. A la zona de la desembocadura de la Riera, la badia quedava una mica tancada per les formacions rocoses que, com es Piteus i altres, restaven de la probable antiga unió entre la Penya dels Padrets i sa Palomera. Allà hi havia un pas anomenat el coll de s'Auguer, que permetia fer camí cap a s'Abanell i Malgrat. En aquesta raconada, fins al Forn de la Calç i la torre de la Muralla, s'hi acumulava un aiguabarreig de sorra

*Sa Palomera i la desembocadura de la Riera. 1915 c. Núm. Reg. 18.099. Col·lecció Ramona Robert Balvey.
Foto Josep Pons Girbau (AMBL)*

de platja, aigua dolça i sediments que permetia el desenvolupament d'activitats marítimes als dos costats la Riera.

Aquesta part de la Riera i de la platja de sa Pujola eren espais molt necessaris per a la gent de mar, però també eren uns espais molt delicats que estaven exposats a la inclemència dels temporals. Sa Palomera era literalment una illa on anaven a parar les aigües de la Riera de Blanes per llevant i per la banda de s'Abanell les aigües de la Vall de Burg i els Rec dels Molins. En ambdós indrets s'acumulaven freqüentment dos amplis sorral·ls que asseguraven prou espai per varar les barques dels pescadors. Per una relació de comptes dels Llibres de la Confraria de Sant Elm sabem que durant el mesos d'agost i setembre de 1806, una gran quantitat d'obriers van estar realitzant un seguit d'obres per a la construcció d'una paret a la platja de sa Pujola. La Confraria de Sant Elm es va fer càrrec de la meitat del cost de la construcció d'aquest mur. Suposem que l'altra meitat va anar a càrrec de la Confraria dels Pescadors. Amb aquesta mesura sa Palomera deixava de ser una illa però s'evitava una exagerada fluctuació en el volum de la sorra i s'assegurava la conservació de l'espai de la platja de sa Pujola.

Per l'altre costat la muralla avançava pel passeig de Dintre, just pel mig de l'illa de cases on avui hi ha l'edifici de l'Ajuntament. En aquest sentit podem afirmar que tot l'actual passeig de Dintre, l'espai que ara ocupa la primera línia d'edificis de mar i tot el passeig

de Mar, en aquell moment eren platja o port. Més o menys al davant de carrer Ample, al costat de la porta de Mar de la muralla, el 1545 ja hi havia construït un imponent baluard defensiu. La resta de pany de muralla marítima enfilava cap a sa Carbonera, uns metres més endins de l'actual línia de cases del carrer Roig i Jalpí. Aquest ramal arribava fins als actuals carrers Porta Nova-Santa Anna, per tancar després en direcció a Sota Palau. Així es va mantenir fins a finals del s. XVII. Per fora hi passava el camí de davant de mar, que venia de s'Auguer i s'enfilava cap a Santa Anna i Calabona, tot superant amb una passera el torrent que encara avui passa per sota el carrerany de Bonaventura Puig. Aquest camí, aproximadament, coincidia amb l'actual passeig de Dintre i els carrers de Roig i Jalpí i Esperança. Cap a llevant, els espais que quedaren entre el camí i les penyes de la Camadassa aviat es varen utilitzar com a horts. En un d'aquests espais s'hi va construir a partir del 1556 la capella de l'Esperança a instància dels jurats de la vila. Posteriorment, durant el s. XVIII, les muralles es varen anar enderrocant de manera progressiva tot coincidint amb la davallada de la pirateria i les necessitats urbanístiques de la vila.

La construcció dels murs és un fet important perquè aquestes muralles constituïren pròpiament el límit i la separació física durant força segles entre la vila i la platja o espai marítim. Fins a la muralla, i més enllà, arribava l'aigua de mar durant els temporals més durs, és a dir, la platja. Els forts temporals d'hivern eren coneguts pels blanencs perquè feien destrosses en les instal·lacions de les drassanes i en les embarcacions de cabotatge i de pesca varades a la platja. Per aquesta raó, des d'època medieval, les drassanes estaven ubicades prop de la muralla, tant a la part de la Riera com davant de sa Carbonera. Amb aquest criteri, les embarcacions es pujaven el més amunt possible. S'allunyaven de mar perquè els forts temporals d'hivern arribaven a tocar els murs.

De notícies de temporals que sobrepassaven aquesta línia, n'hi ha diverses. El 1605 un patró francès intentava recuperar la mercaderia i la seva barca, una tartana carregada de castanyes, que havia quedat entravessada al port de Blanes per un grandíssim temporal de temps i mar de migjorn. En els llibres d'actes de l'Ajuntament hi ha memòria que el dies 25 i 26 de gener de 1740 esdevingué un temporal de migjorn tan fort que les andanes arribaren al camí de la Platja, a la punta del baluard i a les cases de mar. A més, el dia 27 les andanes van penetrar dins la vila i van arribar fins a la cantonada de l'Hospital i a les cases de la Carbonera, on va fer caure la torre que hi havia al Palau. Aquest temporal s'emportà barques i llaguts a través de la Riera, i a sa Pujola es van perdre una tartana i catorze llaguts de pescadors.

Si al port natural de la platja s'havia d'anar amb compte amb els fenòmens naturals, encara més a la seva rada. La rada de Blanes sempre havia presentat dificultats i havia estat definida per alguns autors de dolenta. Sostenien que no estava protegida dels temporals de l'hivern i, per tant, no hi podien fondejar embarcacions en aquesta estació. Els enginyers de marina que aixecaven mapes dels ports coincidien en aquesta observació en relació a la qualitat del port blanenc: "Puede servir para tiempo de verano, a toda clase de embarcaciones quedando fondeado en 7 ½ brazas de agua arena donde hay abrigo

de los vientos desde el NE por el N y NO y O, pero es descubierta a los demás...” (Plano y fondeadero de Blanes 1783). Similar opinió va registrar l'autor del Plano de la rada de Blanes de 1808. En el Nuevo Derrotero del Mediterráneo de 1860 s'assegurava: “El fondeadero de Blanes puede servir en verano para cualquiera clase de embarcaciones con los vientos del O.; Pero los del segundo cuadrante en invierno son tempestuosos... Hasta la punta de la Tordera se puede fondear, pues todo es limpio. Hay aguada para socorrer alguna necesidad en la propia villa; en Fuentes o pozos cerca de la playa.” Encara que avisava que els sediments de la Tordera eren una forta interferència per a la navegació.

Com hem esmentat, després dels murs en direcció a mar, hi havia el camí que travessava tot el front marítim de llevant a ponent. A continuació ja s'entrava en terreny de platja i port. Per acabar de proporcionar seguretat a tot aquest espai litoral, durant segles es varen idear diverses solucions. Amb les muralles no n'hi havia prou, calia protegir i defensar la platja i el port per evitar l'atac d'enemics per la banda de mar. Els vaixells cada vegada anaven més ben preparats i tenien una artilleria més eficaç. Calia evitar atacs com els de la flota del genovès Joanin Dòria, que el 1536 va saquejar la vila i va segrestar els jurats de la universitat. Així, de manera progressiva, es varen condicionar diversos punts d'alerta i vigilància en llocs elevats de cara a mar, molts amb artilleria.

Una de les primeres accions fou bastir el potent baluard pentagonal al davant de la Porta de Mar, a la part inferior del carrer Ample. La primera notícia de la seva existència és de l'any 1544. Aquest baluard, dotat amb canons, exercirà amb competència la funció de protecció i vigilància de la part central de la platja de la badia durant molts anys. Va restar dempeus i actiu fins després de la guerra del Francès.

A mitjan segle XVII, en plena guerra dels Segadors, els comandaments de l'exèrcit espanyol que s'havien refugiat al convent dels Caputxins fugint de la ira dels blanencs, conscients de la molta importància que tenia la defensa de la vila per a tot el Principat, ja pensaren en la millor manera de protegir la rada de Blanes. Projectaren transformar el convent en la fortalesa de la banda de llevant de la badia. Pensaren en el baluard per defensar el port des del centre de la badia. I, a ponent, apostaren per finalitzar les obres del fortí i les trinxeres que s'estaven construint en el Puig d'en Lledó, el turó que després seria conegut com El Fortillo o els Padrets. Amb tot, els qui en realitat posaren en pràctica aquesta defensa foren els blanencs i l'exèrcit de la Generalitat. Fortificaren el convent de Santa Anna amb 3 canons, les muralles amb 10 peces de cullera, fortificaren el Fortillo i també la Palomera i els Piteus. Per la banda de ponent els Piteus formaven una muralla natural que prevenia la badia de qualsevol atac o desembarcament que tingués lloc per la zona de s'Abanell. El sorrall d'aquella platja feia feixuc i difícil el desembarcament de les pesants peces d'artilleria. Aquesta fórmula emprada en la defensa del port i la platja va ser un èxit. Blanes va esdevenir inexpugnable per mar. Durant la guerra dels Segadors, tots els atacs de les tropes espanyoles perpetrats des de mar varen fracassar.

Posteriorment, ben entrat el s. XVIII, en el convent dels Caputxins hi va haver una torre que

Elaboració: AMBL (T. Reyes - J. Roura)
Gràfics: J. Roura.

servia d'avís als navegants, un canó a la Punta de Sant Miquel i es va començar a construir una terrassa per ubicar-hi tres canons més. El 1783 la rada de Blanes estava protegida per una bateria de 4 canons al Baluard, una bateria de 2 canons en la Punta de Santa Anna i una bateria de 2 canons a Sant Andreu de la Palomera. El 1808 la defensa consistia en un canó a la Punta Santa Anna, 1 canó a la punta occidental (sa Pujola) i 2 canons al Baluard. Paral·lelament, des de la muntanya de Sant Joan, la torre del castell seguia fent la funció de guaita que tenia des de l'època medieval. En cas de perill o presència de vaixells enemics avisava amb senyals de fum la vila i les poblacions veïnes.

Pel que fa a la banda de s'Abanell cal esmentar que el 1599 s'hi va bastir una torre fortificada per assegurar els pagesos del Pla i l'Illa de s'Abanell dels atacs. Molt abans, durant el s. XIV es va intentar que prosperés una vila a tocar la platja. Només s'hi varen arribar a construir unes poques cases de les quals aviat se'n perd la notícia. Després del sorral on feinejaven els aixavaguers i els camps, a tocar les penyes hi havia alguns masos, molins de gra i de paper i l'esmentada Torre dels Moros de 1599.

Aquestes terres vescomtals fins 1603 quedaven sota la jurisdicció del terme del castell de Palafolls, mentre que des de la platja de s'Auguer fins a la Punta de Santa Anna i més enllà quedaven sota el domini del castell de Blanes. A partir de 1603 tot va romandre dins el terme de Blanes. Tanmateix, en terreny de platja es feien prevaler els usos marítims establerts pels possessors de les jurisdiccions i dominis de la zona.

La servitud sobre l'espai. Dominis i jurisdiccions

*La platja ocupada per les xarxes i barques de pesca a principi de segle XX.
Núm. Reg. 43.333. Foto Josep Boixadera (AMBL)*

El domini directe de l'espai marí, com hem dit, inicialment corresponia al senyor feudal. Aquest senyor, a més dels nombrosos drets que tenia sobre la terra ferma, també en disposava sobre les aigües, fonts, rius, estanys, rieres, riberes, recs, molins, pesqueries, restes de naufragis i de tot el que es trobés tant a mar com a terra. Des de 1382 tots aquests drets s'havien concentrat en la casa de Cabrera. El 1574 aquesta jurisdicció, per compra de tot el vescomtat, passa a la família dels Mont-

cada, després marquesos d'Aitona. Posteriorment, l'any 1623, els Montcada, vendran la directa senyoria al mercader Esteve Alemany i Florit, tot i que es reservaran alguns drets jurisdiccionals a més del delme peix i del dret de ribatge. Els descendents dels Aitona (més tard de la casa de Medinaceli) i dels Alemany (més tard famílies Sala i Sans de Monrodon) figuraran com a detentors d'alguns d'aquests drets fins al s. XX.

Cases de s'Auguer i el rec. 1900 c. Núm. Reg. 21.098 (AMBL)

Paral·lelament a aquest domini directe senyorial, sobre el terreny de la platja blanenca, els gremis de mar hi exercien un domini útil. A partir d'un establiment emfitèutic, el senyor directe els atorgava l'ocupació, ús i explotació de la platja a canvi d'un cens anual. Des de la baixa edat mitjana la gent de mar s'havia organitzat en gremis. La regulació gremial de la feina va ser un tret característic del món del treball durant l'Antic Règim. Els navegants i pescadors inicialment estaven associats en les confraries de Sant Elm i Sant Pere. Posteriorment tots es varen integrar al voltant del gremi de Mareantes. Des de mitjan s. XVIII, a més, la monarquia els va integrar en la Matricula de mar per a proveir d'homes l'Armada. En el tros de platja que tenien establert s'hi exercien les activitats que eren pròpies dels agremiats.

Més enllà dels drets senyorials, la platja blanenca també estava sotmesa a una jurisdicció institucional que en un primer moment va dependre del Principat a través de la Diputació del General i, a partir del Decret de Nova Planta, passà a dependre de la monarquia borbònica. Com en el cas dels drets senyorials, aquesta jurisdicció duia aparellada la imposició de taxes, impostos i gravàmens que recaptava a través dels oficials de la taula del general local. La Diputació del General aplicava un dret d'entrades i eixides sobre l'exportació i la importació de mercaderies autòctones i estrangeres. Posteriorment, els Borbons eliminaren les duanes interiors i aquestes passaren a actuar només sobre els productes comercialitzats amb l'estranger. A més imposaren el dret d'ancoratge o de l'almirallat, que ja existia en algun port.

Pel que fa a l'extracció de renda feudal, cal dir que els drets del senyor li permetien l'extracció de diverses formes de renda que no s'excloïen entre si. Pel que fa a la pesca podia existir una extracció de renda en treball anant a pescar pel senyor, una altra de renda en

producte abastint la seva taula o una darrera sobre el valor amb el pagament de captures extretes o venudes. A banda també hi havia extracció de renda a través de l'impost sobre grans i altres productes desembarcats a la platja. Era el delme del peix i el dret de ribatge, cobrats pels oficials del senyor jurisdiccional o bé pels arrendataris del dret. El ribatge gravava les operacions de càrrega i descàrrega a la platja i el mesuratge es cobrava en funció de la quantitat de la mercaderia, sobretot de grans i oli.

Tanmateix, cal anotar que els afectats per les imposicions també es resistiren als pagaments. N'hi ha de documentades en períodes de conflicte, sobretot durant les guerres de finals del s. XVIII i durant la Guerra del Francès. Davant aquesta problemàtica, els Medinaceli, l'any 1751, ja havien demanat al rei Ferran VI el reconeixement i la validació dels seus antics drets sobre el peix, la qual cosa els fou concedida.

Fins a la fi del règim senyorial a Blanes, els Sans de Monrodon conservaren el dret domini- cal d'establir i cobrar cens per l'espai marítim i els Medinaceli, el cobrament del delme del peix i del dret de ribatge. A banda, tota aquesta superposició de jurisdiccions i de drets comportarà un munt de plets i conflictes sobre l'explotació i els usos de la platja fins entrat el segle XX. Uns conflictes en els quals intervingueren tots els possessors de dominis i tots els actors que operaven en aquest espai.

El Convent i barques de pesca a la platja de sant Antoni. 1900 c. Col·lecció Thomas (IEFC)

Els ocupants de la platja. Activitats, usos, costums i aprofitaments.

La platja entesa com a port esdevé durant l'època medieval el punt centralitzador i d'interès estratègicoeconòmic que explica gran part del poblament de la vila. L'activitat marítima hauria donat peu a un comerç i a un seguit de necessitats de les quals haurien de participar tant la vila com el seu entorn rural durant segles. L'estret lligam entre la vila i el seu port també explica que un privilegi tant important com el de fer mercat no arribés fins 1349. Cal pensar que la vila no en depenia i que l'activitat comercial marítima de compradors i venedors ja tenia cobertura jurídica. Paral·lelament, a redós del port apareixen comerciants, creditors, notaris i un seguit de serveis destinats també als no residents.

Tot aquest panorama ens aproxima a una economia marítima on existeixen un seguit d'activitats al servei del transport marítim que té lloc des de la platja i que formen part d'un tot. Aquest món del treball marítim té moltes cares i abasta diferents sectors: la navegació de cabotatge, la d'altura, la construcció naval, la càrrega, descàrrega i transport de les mercaderies, la fabricació de veles, els corders, la pesca, els salaons ...etc. Això va fer que durant moltes centúries els ocupants de la platja de Blanes fossin mariners, patrons, pilots, armadors, naviliers, comerciants, barquers, traginers, treballadors de càrrega, pescadors, corallers, mestres d'aixa, corders, assaonadors, calafats, fusters de ribera, serradors, remolars, ferrers de mar, pintors, escultors, barrilers, boters, mulers, i també funcionaris de marina de diversos rangs, tropes, desertors, contrabandistes i malfactors diversos vinguts per mar.

Les activitats marítimes relacionades amb tots aquests oficis seran un dels grans fils conductors dels canvis en la societat blanenca des d'època medieval fins a la fi de l'Antic Règim.

El comerç marítim associat a la navegació de cabotatge i a la d'altura van esdevenir des d'antic la pedra angular de l'economia blanenca i van ser els principals responsables de la gran activitat que es va viure al port i a la platja de la vila durant segles. Amb la concessió de franqueses des de 1260, els vescomtes de Cabrera varen ajudar a impulsar l'atracció de capital i l'activació comercial del port del vescomtat. L'any 1330 ja trobem alguns blanencs que realitzen viatges a Alexandria i els tripulants de les galeres de Bernat de Cabrera que varen facilitar la conquesta de l'Alguer eren blanencs. Des de l'any 1363 disposem d'abundant informació del comerç marítim blanenc: es constaten vendes de barques i llaüts, de les parts i dels parçoners que participaven en la propietat i els guanys de les barques, de les mercaderies que es carregaven i a quin destí es transportaven, dels patrons i dels mariners, i dels instruments jurídics i comercials que s'utilitzaven tals com contractes, préstecs, canvis marítics, noliejaments, assegurances, etc. A diferència del que passava a Catalunya, la vila de Blanes va incrementar l'activitat comercial i va augmentar la seva població des de les crisis de 1348, malgrat l'aturada momentània de 1355, quan els genovesos van atacar la vila i van fer grans destrosses.

Va ser Bernat IV de Cabrera, dit Bernardí, qui donà l'empenta definitiva al port blanenc perquè assolís la seva plenitud durant el segle XV. Bernardí lluità a Sardenya com a almirall

*Vaixell descarregant a la platja de Sant Andreu.
1920c. Fons Modern Styl (AMBL)*

del regne d'Aragó de 1392 a 1400 i per aquest fet se li va atorgar el comtat de Mòdica, a Sicília. Des d'aleshores entre el port de Blanes i el de Pozzallo, a Mòdica, hi hagué una relació molt especial. La penúria i mortalitat dels primers anys del segle XV van alleujar-se gràcies a l'entrada del blat sicilià pel port de Blanes. El 1527, en una crisi similar, els representants de totes les universitats del vescomtat de Cabrera, del comtat de Vic i moltes de Girona van acudir al port blanenc a comprar blat. Catalunya era deficitària en blat i l'entrada del forment pel port blanenc serà constant durant segles. Altres productes que s'importaven eren la sal, el cuir, el bacallà (eixut i remullat) l'arengada de ponent (més cara que l'autòctona), el congre sec, el vi, etc.

Durant la baixa edat mitjana i l'edat moderna, des del port de Blanes havien salpat vaixells carregats de mercaderies en cabotatge per a totes les poblacions del litoral català i els seus principals ports com Barcelona, Tortosa, Sant Feliu de Guíxols o Roses. A banda, les barques més grans feien els viatges mediterranis i de llarga distància als ports d'Arles, Marsella, Vilafranca de Nissa, Gènova, Canet i Cotlliure al Rosselló, Sicília, Alexandria (segles XIV i XV), l'Alguer i Porto Torres a Sardenya, Palerm, Mallorca, al cap de Martineta a Eivissa, Vinaròs, Castelló, Portinyol, València, Gandia, Alacant, Cullera, Calp, Sevilla, Cadis, Puerto de Santa Maria, Lisboa, l'Alger (Algèria) i altres punts del nord d'Àfrica.

Blanes era la porta de sortida de molts dels productes del vescomtat, s'exportava ferro, fusta de totes mides i de tota mena (pi, roure, alzina, poll), vímet, estaves, truques de suro, llenya d'alzina, llenya de suro, carbó de fum, carbó de suro, corall, sardina confita, sardina salada i salmorrada, anxoves, tonyina, castanya, figues, porc i carn salada, pastel, lli, teixits de llana i de lli, robes, panys de burell i pentinat, etc., i altres productes manufacturats com el clavaó (els claus de ferrar i de totes menes), cèrcols de roda doble per fer botes i de botada, barrils, rajoles, plats i escudelles, garrafons, cordes, barques, remos, arpions i peces de sardinals.

Els mariners blanencs disposaven d'un avantatge comercial important perquè Joan II els va concedir l'any 1464 un privilegi de franquesa de lleudes reials, cises, passatges, barres, portatges i altres drets per totes les terres del Rei. A més, el 1510 el rei Ferran II va ampliar aquest enfranquiment a tot el Principat de Catalunya i a tota la Corona d'Aragó.

Per la platja o port, al costat de mariners, pilots, mercaders, armadors, barquers, traginers, o treballadors carregadors, des de 1558 també hi rondaren els comissaris del Sant Ofici. S'encarregaren de reconèixer totes les mercaderies que portaven els vaixells que arribaven

al port per si entraven llibres prohibits. A banda, controlaven els estrangers, la seva procedència, la càrrega dels vaixells i qui venia a bord. Calia evitar l'entrada d'idees 'perilloses' per la via marítima.

Al llarg del segle XVI Blanes destacarà per la seva indústria tèxtil. Els paraires (abaixadors, teixidors, retorcedors, tintorers...) representaven el col·lectiu més important després dels mariners en els oficis de la vila. Dins el col·lectiu dels paraires hi havia individus que negociaven en teixits i llana a gran escala, organitzaven viatges, invertien en vaixells i feien préstecs i assegurances. El destí més important dels teixits blanencs eren les fires castellanques. El gènere es transportava per mar fins a València i d'allí entrava a Castella per a ser venut a les fires de Medina del Campo, Villalón i Medina de Rioseco. Els castellans revenien i exportaven els teixits a Amèrica. Quan les grans fires castellanques van davallar, el negoci tèxtil blanenc va entrar en crisi. El 1583 els paraires havien representat el 25 % de la població activa blanenca però entre 1620 i 1630 varen passar al 9 %. Mentrestant, els mariners, que n'havien constituït el 26 %, es van mantenir exactament igual. Si afegim tots els altres oficis relacionats amb el mar i la seva indústria (mestres d'aixa, calafats, remolars, fusters, boters, comerciants, pescadors i traguers...), la població activa blanenca que es nodria del port en aquesta dècada era de més del 50 %. En el període de 1620 fins a 1640 d'un total de 1.262 naus que van arribar al Grau de València procedents de 36 ports diferents, Blanes ocupà el segon lloc amb 225 naus, per davant de ciutats com Barcelona i Tarragona. També des de principis del segle XVII alguns mariners de Blanes ja havien navegat a bord de galions en la Carrera de les Índies.

El comerç marítim havia desenvolupat instruments mercantils (companyies, corresponsals, contractes de la tripulació), instruments jurídics com els permisos per navegar, declaracions de duanes, patents o nòlits, i instruments financers com les assegurances o els préstecs. El capital que amb el mercadeig varen aplegar alguns negociants com els Roura o els Alemany, els permeteren comprar terres i masos arreu del vescomtat. Fins i tot, l'any 1623 el mercader blanenc Esteve Alemany i Florit va comprar el domini directe de la vila de Blanes al marquès d'Aitona, exceptuant el delme del peix i el dret del ribatge. El XVII fou un segle de guerres contínues i el port blanenc, situat en lloc estratègic, va tenir també una intensa activitat en l'embarcament i desembarcament de tropes,

Grup d'estivejants "barquejant". Al fons, barques de pesca a la platja de Sant Andreu. 1905 c- Fons Josep Alemany Borràs (AMBL)

Barques de pesca a la platja del Racó de Sant Antoni. 1905c. Col·lecció Thomas (IEFC)

armament i queviures per als diferents exèrcits.

El mar era ple de perills. Més enllà de camp de batalla per a les armades, qualsevol bastiment o tripulació que es volgués arriscar a atrapar vaixells enemics i els seus botins podia exercir el cors. El corsarisme era una activitat bèl·lica, però també una estratègia de negoci. El que es condemnava directament era fer-ho per lliure (la pirateria). Davant d'això, des de molt antic, els mariners es varen associar en gremis. L'església parroquial de Blanes l'any 1420 ja tenia establerta una germandat per al rescat de captius a l'altar de Sant Elm. Una finalitat molt important del gremi era gestionar la llibertat dels captius confinats a les presons del nord d'Àfrica, calia aconseguir els diners necessaris per dur a terme el rescat en bones condicions. L'any 1605 la confraria va aprovar les seves ordinacions. Es reunien al davant de la capella de l'Esperança i els agremiats podien gaudir d'uns socors mutus, maridar donzelles, participar en les cerimònies civico-religioses de les processons, tenir altar i autoafirmar-se com a col·lectiu. L'any 1764 el Marquès d'Aytona va establir la platja de Blanes a favor del Gremi de Sant Elm en l'espai que comprenia de la riera fins a l'hort de Joan Girbau i del mar fins a la mateixa vila de Blanes mitjançant camí. L'any 1769 la quantitat de patrons que constituïen el Gremi de Sant Elm era de 59 membres, van gravar amb un ral cada vaixell foraster que varava a la platja, i a la platja de la Pujola tres sous, aquell any. A banda del que pagaven els agremiats, eren els possessors de les estaques de la platja per amarrar les embarcacions, cobraven pensions de censals i a finals del s. XVIII pagaven 10 rals al duc de Medinaceli per l'ocupació de la platja. La confraria comprenia els patrons, la marineria i els mestres d'aixa.

Aquest gremi, juntament amb la confraria de Sant Pere (pescadors), varen fusionar-se en el Gremio de Mareantes i varen començar a desaparèixer amb les lleis de llibertat de càrrega i descàrrega de la segona meitat del s. XIX

L'eclosió de la marina catalana i el comerç marítim va tenir lloc a partir de 1778 quan es va promulgar el Reglamento y Aranceles Reales para el Comercio Libre de España a Indias. Aquest reglament va acabar amb el monopoli del port de Cadis i va ampliar la llibertat de comerç a 13 ports, entre els quals hi havia el de Barcelona. Un document de l'any 1786 esmenta que el port de Blanes comptava amb canaris de cabotatge per al Mediterrani, l'Indes i pincs per a Europa i Amèrica i que el comerç està creixent ja que hi ha 4 barques grosses per al tràfec i 9 barques de pesca.

Posteriorment, en la Real Orden de 4 de Noviembre 1806 es va atorgar el lliure comerç a altres ports de la península entre els que hi havia la Playa de Blanes. A principis del segle XIX els velers catalans ja formaven la major part de la flota mercant espanyola que comerciava amb Amèrica i va arribar al màxim entre els anys 1830 i 1870.

A Blanes hi havia dues cases navilieres, la de Bonoso Girbau, que era propietari de la pollacra Carmen, construïda a Blanes, i que feia la travessia Barcelona-Montevideo, i la casa de Rafael Girbau que feia el mateix itinerari amb la pollacra Rosita. En els viatges d'anada portaven càrrega de vi a Montevideo, on carregaven tasajo amb destí a l'Havana i en els viatges de retorn portaven sucre i cotó, de Cuba i Nova Orleans, que desembarcaven al port de Barcelona. Encara que a Blanes es construïssin una gran quantitat de vaixells que feien la carrera a Amèrica, aquests vaixells no varaven en la platja de Blanes sinó que solien salpar des del port de Barcelona. Els productes de la comarca que s'havien de portar a Amèrica eren transportats per les barques de mitjana que de Blanes les duïen fins a Barcelona.

Paral·lelament, per tot el litoral del Mediterrani occidental també creixerà molt el comerç de cabotatge. Hi havia circuits per diferents mercats que permetien que els vaixells mai anessin buits fins a tornar a casa. El 1845 el districte de Blanes es composava de Blanes, Malgrat i Pineda i ocupava 37 vaixells en el tràfec de cabotatge. Pels volts de l'any 1865 Blanes era el primer port gironí en aquesta especialitat, tenia 33 barques matriculades. El cabotatge sempre va tenir a Blanes una gran intensitat i el realitzaven les barques de mitjana. Aquests vaixells sostenien el comerç d'importació i exportació del port de Blanes. L'any 1845 el port va registrar 458 entrades d'aquests vaixells de vela llatina per 9 de creu (altura). L'any 1856 se'n varen registrar 414. En tots dos anys va ser el segon port en importància de la província marítima de Mataró.

La matrícula blanenca també revela un port que destaca en aquest mateix sentit. La matrícula de 1846 revela un elevat nombre de patrons de barques de pesca i de cabotatge. Va ser el segon port de la província marítima en veles llatines de menys de 50 tones. I la matrícula de 1859 situa el port de Blanes com el primer de la província marítima en barques de pesca i en barques de menys de 20 tones.

Es descarregava farina, arròs, sal, garrofes, vernís per als terrissers, pals, eixàrcies i cordam per aparellar els vaixells que es construïen en les drassanes (un comerciant tenia dues barques que feia la carrera de Barcelona a Blanes per proveir les indústries navals). S'exportava suro i taps a milers, molts d'aquest últims s'exportaven a França, també molta fusta que provenia del Montseny i del Montnegre i altres productes de la comarca: plats, olles, cassoles, cèrcols de castanyer, fustes corbes, raids de roure per fer rodes de carro, balustres i llistons de poll per fer cadires, jonc... També transportaven teia, que era molt usada pels pescadors de la Costa Brava per pescar a l'encesa, peix salat envasat en barrils, que donava sortida a la indústria dels saladors i dels boters blanencs, a més d'una altra indústria indispensable per a la navegació, la ceràmica i terrissa basta per a l'ús de la marineria.

Les barques de mitjana viatjaven al llarg de tota la costa catalana des de l'Alt Empordà fins a València i Múrcia visitant Alacant, Àguiles i Cartagena. De retorn, feien escala a Torre Vella, València, Borriana i Benicarló. Durant segles les barques de mitjana varaven a l'arenys que hi ha prop de la Riera. Varaven amb facilitat, perquè la platja de Blanes es fonda i estenien una palanca, entre la barca i la platja per on passaven els carregadors amb la càrrega que treien dels carros que l'havien portada a la platja, en un trànsit incessant.

Un dels actors principal d'aquell comerç va ser el patró i terrisser Bitlloch de Blanes, anomenat en Plats i Olles. Amb la seva barca aparellada de palangre recorria tot el litoral de Llevant, carregava ceràmica, espadenyes i suro i tenia el seu forn a la Carbonera.

A partir de finals de la dècada dels anys seixanta a tot Catalunya ens trobem un model de crisi pel que fa a les activitats marítimes, i el port de Blanes no en va ser l'excepció. Les causes són diverses. Hi hagué tot un seguit de transformacions en el comerç de mercaderies. Es va començar a potenciar el comerç terrestre (a Blanes el ferrocarril arriba l'any 1859 i es milloren les carreteres), apareixeran noves rutes, nous models de negoci i també noves naus. A Blanes es varen fer alguns mercants de vapor, però en línies generals es va perdre l'oportunitat d'aquesta nova tecnologia. A banda, les marines estrangeres cada cop tindran més pes.

Paral·lelament, l'any 1869 es va suprimir el dret diferencial de bandera, la guerra de Secessió americana va tallar les exportacions de cotó i l'estat espanyol va començar a perdre les seves colònies d'ultramar, fet que culminarà l'any 1898. D'aquesta manera es perd l'oportunitat de col·locar gran part dels productes generats per a l'exportació. És el moment de la tornada de molts *americanos*. Entre els anys 1870 i 1890 a Blanes encara es construïren barques de mitjana i el comerç de cabotatge va aguantar uns anys fins a davallar de manera inexorable. Però la conseqüència principal de la davallada del comerç atlàntic fou la desaparició de la construcció de grans naus que havia caracteritzat la platja de Blanes. En desaparèixer l'expectativa de guanys del comerç marítim, l'activitat constructora va quedar frenada i va quedar circumscrita a bastiments petits i mitjans. D'aquesta manera es començava a tancar un capítol que havia donat gran rellevància a la platja blanenca: la construcció naval

La construcció naval blanenca des de sempre va estar molt lligada a la demanda del transport marítim. A més, els guanys dels mercaders i comerciants permetien més inversions per a la construcció de vaixells. Tot i això, en alguns moments també va respondre a les necessitats de l'armada de guerra i, en menor mesura, a la de la pesca. Les persones que exercien oficis i activitats que tenien relació amb aquesta indústria foren protagonistes principals i els pobladors habituals de l'espai de platja i port de Blanes durant molts segles, des d'època medieval fins ben entrat el segle XX.

L'existència de drassanes a Blanes es remunta als mateixos orígens de la seva activitat comercial i del port. La vila va tenir unes drassanes molt potents gràcies a l'impuls que li van donar els seus vescomtes i a una burgesia mercantil dedicada al comerç marítim, la qual necessitava un transport adequat que garantís el comerç. La construcció de barques va exigir una selecció d'artesans qualificats i indispensables en una vila marítima. Per això a la platja hi concorrien mercaders, mariners, armadors, mestres d'aixa, calafats, fusters, remolers, barquers, boters, corders, mulers, traginers i altres treballadors, però també negociants que es dedicaven a operacions financeres com el noliejament, el canvi marítim, les assegurances..., i grans i petits inversors com els *parçoners*, que a Catalunya van ser fonamentals per a l'escomesa de la construcció naval des de l'edat mitjana. El sistema de producció dels treballadors de la drassana tenia una forta influència gremial i el seu àmbit natural de treball era la platja. Amb tot, també hi hagué fusters de ribera i calafats embarcats en la marina mercant. Malgrat les vicissituds històriques que ha patit la vila de Blanes, des del segle XIV fins a principis del segle XX les drassanes blanenques no van aturar mai la seva activitat.

En temps dels vescomtes de Cabrera van coexistir a Blanes una indústria naval militar i la construcció de vaixells comercials i de pesca. A la platja de Blanes es van construir galeres que serviren en les guerres

Capelleta i racó de Sant Antoni. 1900 c. Col·lecció Paquita Sicra (AMBL)

Drassanes davant de la Villa Juanita, carrer Muralla. 1920 c. Foto Josep Pons. Col·lecció Fina Salt (AMBL)

Botadura del Maria del Carme. 1918. Núm. Reg. 6.460. Col·lecció Fina Salt. (AMBL)

de Sardenya i contra el Regne de Granada. La indústria naval militar va anar desapareixent de les drassanes a mesura que creixien les potestats i les prerrogatives dels reis per sobre dels drets baronials i, finalment, la construcció de vaixells de guerra es va cenyir a les drassanes reials. A partir del segle XVI es deixen de construir galeres i galiotes a Blanes.

A l'edat mitjana i durant l'època moderna les drassanes estaven ubicades a la platja de S'Auguer, prop de la Riera, i també davant del que avui és el barri de sa Carbonera. Totes dues zones de drassana quasi tocaven les muralles de la vila. D'aquesta manera podien assegurar les instal·lacions i els materials davant de possibles atacs o temporals. Les barques es construïen amb fusta de roure i alzina, que en aquell temps era abundant, però també amb fustes i estakes de pi i d'avets que provenien del Montseny, del Montnegre, les Guilleries i de Caldes de Malavella. La fusta es duia a les drassanes amb carretes de bous. Segons la documentació medieval consultada, es construïen: naus, llaüts, galiots, galiotes, galeres, baleners, caravel·les (en aquest cas s'esmenta que s'ha fet amb un timó i un castell). Durant l'època moderna es feien: barques, sageties, bergantins, tartanes (barques), gànguils, pollacres i també galeres i llondros (barquetes). La fondària de la platja de Blanes va ser sempre un avantatge per a la construcció i l'avarament de vaixells de grans dimensions.

En el segle XVI i XVII les galeres i naus de guerra es feien a les drassanes reials de Barcelona. Malgrat això, en períodes de guerra o de preparació de guerra, el port blanenc participava activament subministrant i transportant per a les galeres reials la fusta que venia del Montseny, on la corona es reservava els millors boscos i els millors arbres. A més, des de Blanes, es

Drassanes a la platja i la muntanya de Sant Joan. 1915 c. Foto Josep Pons Girbau (AMBL)

proporcionava fusta per a bótes, cèrcols, barrils ja fets i ferro. Paral·lelament als materials, els millors mestres d'aixa eren obligats a anar a treballar a Barcelona, però cobrant. En el port de Blanes hi havia un comissari reial que controlava i pagava tots aquests subministraments. La fusta era transportada en forma de rai de Blanes fins al port de Barcelona.

Les drassanes de Blanes van destacar al llarg del segle XVIII, però a partir de 1778, en què es va iniciar la llibertat de comerç amb Amèrica, fins a la segona meitat del segle XIX les drassanes van tenir una activitat constructora frenètica. La demanda començà entre 1778 i 1793, però la gran època de construcció naval blanenca la podem situar entre el 1830 i el 1860.

Les drassanes i els dipòsits de fusta necessaris per a la construcció dels vaixells ocupaven tota la platja, els mestres d'aixa amos dirigien les drassanes al capdavant de trenta mestres d'aixa, uns set o nou calafats i quatre o cinc colles de serradors de tres persones cadascuna. Hi havia també pintors, fusters que feien lliteres, cambres, armaris, portes i compartiments; *un ferrer de mar* que feia els claus, perns, i cadenats, i també hi treballava un escultor de figures de mascarons. A la platja de Blanes hi havia tres grans drassanes: la més important era la d'en Josep Vieta, *l'Hereu Baguer*, i les altres dues eren de Ramon Vieta. D'aquestes drassanes van sortir els millors vaixells de Catalunya.

Els vaixells de Blanes es caracteritzaven per tenir molta mànega i puntal però també per portar a proa i a popa lleons i àguiles esculturats. A Blanes hi treballà el més famós escultor de mascarons, Francesc Pasqual i Granès, àlies *Ulls Menuts*. També fou conegut el ferrer de mar anomenat *en Bascu*. En el moment de màxima activitat de les drassanes hi treballaren més de 200 homes alhora.

Lligats a aquesta indústria i ocupant un espai considerable de la mateixa platja, també hi feinejaven altres operaris indispensables per a la navegació. Els que ocupaven més espai eren els corders i filadors, amb la matèria primera del cànem regulada, per al cordam. L'any 1786 el port de Blanes destacava per la producció d'eixàrcies. Hi havia la manufactura de lones, els traginers que proporcionaven fustes o pega per al betum de les naus ...etc. En un forn de sa Carbonera el patró Billoch, conegut com en *Plats i Olles de Blanes*, fabricava ceràmica i terrissa basta per a l'ús de la marineria.

A les drassanes blanenques s'hi construïren tota mena de vaixells: fragates, bricbarques o corbetes, bergantins o bergantins rodons, bergantins goletes de tres pals, bergantins goletes o bergantins goletes de dos pals, pollacres, bergantins pollacra, pailebots, balandres, goletes, místics, xabecs, barques mitjanes o falutxos, els llaüts i els quetxos. I, a més a més, vaixells de vapor com el *Remolcador Catalán* (1846), *El Gànguila* (1861) i, ja en el segle XX, *El Barcelonés* (1918). Blanes ocupà el primer lloc dins de la construcció naval catalana de velers de més de 80 tones d'arqueig durant tot el segle XIX. En el període 1824-1845, fou el segon punt de construcció naval de la província marítima en tones construïdes i en valor. I entre 1859 i 1863 va ser el primer port gironí en vaixells construïts. En total foren 75.

Les drassanes blanenques també varen destacar en la construcció de barques de mitjana. Aquestes barques tenien unes 60 tones de desplaçament i eren aparellades de vela llatina. Per poder treure-les a les platges, tenien escobes. Duien tres veles i tenien una coberta molt convexa. La drassana de Blanes fou la que va construir-ne més. Des de l'any 1865 al 1890 Blanes assortí de barques de mitjana els naviliers de Cadaqués, Tossa, Palamós, Sant Feliu, Malgrat, Calella, Mataró, Sitges, Mallorca, València i Alacant. Només per a Blanes i Malgrat, les drassanes de Blanes van construir-ne unes setanta. N'hi havia de dos tipus: les que encarregaven els naviliers de Catalunya (de 60 tones) i les que volien els de València (de 80 tones).

Entre finals de s. XIX i els primers anys del s. XX, la indústria naval blanenca va davallar força i no va ser fins al període d'entreguerres que el sector va tornar de nou a prendre una certa importància. Aleshores es va adaptar a una nova demanda, inicialment encara d'alguna barca de cabotatge però sobretot centrada en els vaixells de pesca i en vaixells esportius i d'oci.

Les persones, activitats i espais lligats a **la pesca** foren uns altres dels protagonistes recurrents de l'ocupació de la platja des de molt antic. En línies generals cal considerar la pesca com una activitat fonamental que va aportar una gran varietat de recursos a la dieta de les persones. Durant segles el peix va tenir molta importància per a l'alimentació d'amplis sectors populars que difícilment podien accedir a les proteïnes de la carn. A banda, existien tot un seguit de preceptes religiosos que obligaven al seu consum en períodes concrets.

Blanes ha estat un dels enclaus pesquers més actius de la costa de llevant catalana des d'època medieval. El peix blanenc era conegut i apreciat. Fins i tot una dita catalana antiga, documentada el 1421, se'n feia ressò. Deia: "Axi'ns ha pres com la sardina de Blanes, que volent fugir al foc, salta de la paella é dona en les brases".

Com d'altres sectors, la pesca va ser una activitat econòmica regulada i fomentada pels senyors feudals atesa la renda que n'extreien. Els pescadors havien de donar una part de tot el que es pescava al senyor o als seus representants en forma d'impost (delme del peix) a canvi de tenir dret a exercir l'activitat. Justament una de les primeres notícies que tenim sobre pesca a la vila fa referència a una donació de drets de 1309 a favor d'Alamanda, vídua de Guillem de Blanes, sobre els dofins que es pescaven a Blanes. Sabem també que l'any 1360 el bisbe de Girona concedeix llicència als pescadors blanencs per poder sortir a pescar els diumenges per ajudar a reconstruir la muralla o que l'any 1397 ja existia un altar a l'església parroquial dedicat a Sant Pere i Santa Llúcia costejat pels mateixos pescadors. Encara que la confraria de Sant Pere apòstol no es va constituir fins poc abans de 1452, abans ja existia un associacionisme pesquer que permetia als agremiats defensar els seus interessos i ajudar-se en les desgràcies, en les malalties o davant els abusos senyorials o d'altra índole. També, per exemple, a maridar donzelles d'agremiats pobres amb la dot. A banda, a través de la veneració del seu patró i el manteniment de l'altar participaven en els actes del calendari festiu i s'autoafirmaven davant la comunitat.

De fet, una de les legislacions pesqueres més antigues de Catalunya, les ordinacions sobre la pesca i la venda de peix al vescomtat de Cabrera, promulgades entre 1401 i 1414, regulaven l'activitat pesquera que s'exercia a banda i banda de la desembocadura de la Tordera. Des de la platja de s'Abanell fins al Pla de Grau a la Vilanova de Palafolls (Malgrat). A partir d'aquesta normativa sabem que a la platja de s'Abanell, al menys des del s. XIV, els aixavaguers hi tenien el seu teatre principal d'operacions. A s'Abanell es donaven unes condicions òptimes per a la pesca amb xàvega ja que no hi havia activitat comercial o industrial. Aquest art necessitava molt espai i era molt demandat, per tant, no es podia instal·lar a la platja de davant de la vila on existia una intensa ocupació marinera. El gran nombre de pescadors a la zona de s'Abanell va fer que calgués regular les interferències entre vaixells i ormeigs, l'ús de la xàvega, les tandes i distàncies entre vaixells per calar l'art, les maniobres de la pesquera a la platja i la venda del peix. La pesca amb xàvega sembla que va tenir força continuïtat en el temps. Els sorrals de s'Abanell varen seguir acollint aixavaguers fins ben entrat el s. XIX. L'any 1859 hi havia 3 xàvegues i fins entrats els anys seixanta del s. XX hi van haver tres arts on les classes populars anaven a "estirar l'art" per aconseguir un petit guany.

Com en la resta d'activitats marítimes, el gravamen feudal que afectava la pesca s'anomenava el delme del peix. Tenim notícia del que recaptaven els Medinaceli a finals del s. XVIII

Platja del racó de Sant Antoni, amb xarxes, la barcasses de les obres del port i la casa de l'enginyer. 1920 c. Núm. Reg. 13.938 Col·lecció Joan Padern (AMBL)

després que el rei Ferran VI l'any 1753 els reconegués de nou aquest dret. L'any 1786 les xàvegues blanques havien de pagar de cada 14 peixos 1, les nanses de cada 21 en pagaven 1, els palangres de cada 20 en pagaven 1 i els sardinals en pagaven ½ part. Pel que feia al peix salat es pagava un 1 % del gènere. Amb tot, cal dir que les resistències als pagaments foren contínues. Els plets, les sol·licituds d'exempcions o els impagament en períodes convulsos foren la norma. L'any 1436 Bernat Joan de Cabrera concedia als aixavaguers de s'Abanell que durant 3 anys no haguessin de pagar al castell de Blanes. L'any 1449 concedia enfranquiments per al dia 15 d'agost. L'any 1677 el delme del peix (amb la tonyina de l'almadrava de cala Bona) el tenia arrendat Joan Sabater i l'any 1682 el negociant Salvador Pla. L'any 1786 els pescadors de Lloret desembarcaren peix a Blanes fugint dels impostos del capítol de la catedral.

D'aquestes pesqueres la més industrial i comercial era la salada. Ja el s. XVI Blanes exportava el que en deien la confita de sardina. Se salava seitó, sardina, arengada o tonyina. Es pescava a Blanes o es portava d'altres ports peninsulars. Es desembarcava a tocar la Riera i en els salaons de s'Auguer es transformava. Però, tanmateix la pesca habitual era la tradicional o de subsistència, que abastia el mercat local i el vescomtal (el vescomte es feia portar peix fresc a Montsoriu) i que s'exercia des de la platja (aixavega o bòlit), mar endins (amb sardinals o palangrers) o a través de nanses, teranyines, batudes, fitora o canya. El s. XVIII hi va haver un canvi importants en els arts de pesca. Des d'Occitània s'introduirà la pesca al bou. Aquest art, que consistia en llaurar el fons amb una xarxa des de dos barques, va comportar molts canvis: va fer augmentar molt la producció, hi va haver conflictes amb els altres pescadors per l'empobriment dels caladors, es va produir un excedent de pescadors que emigraran a Galícia o Andalusia i provocà una transformació dels sistemes de producció amb la introducció dels armadors capitalistes atesa la forta inversió que calia fer per la pesquera.

Pescadors, barques i tot els que duia associat l'ofici (xarxes, perols de tenyir i estris diversos) durant aquest període els trobem situats sobretot a la platja de s'Abanell i als dos extrems de la platja de la badia de Blanes, per una banda al racó de sota Sant Antoni (actual zona del port fins al Morro Curt) i les barques més grosses a sota sa Pujola (actual Sant Andreu de sa Palomera i Auguer) i a la Riera. Aquí, l'almadrava també hi tenia botiga (magatzem). Els salaons sempre els trobem situats en les cases i botigues properes a la sorra de s'Auguer.

A través de les dades de la matrícula de mar, instrument pensat per enquadrar i lligar a l'Armada tota la gent de mar que feinejava a la platja, ens podem fer una idea de com evoluciona el sector de mar des de 1751 fins el darrer terç del s. XIX. En relació a la resta de pobles de la província marítima, s'observa que Blanes manté una presència important d'activitat durant el s. XVIII. Però serà durant el s. XIX que assolirà el seu màxim nivell, sobretot al voltant de la construcció naval i la pesca. L'any 1846 hi havia 723 matriculats. Quant a la pesca, l'any 1859 Blanes va esdevenir el primer port de la província marítima de Mataró en quilos de peix pescat, amb 15 barques que donaven feina a més de 70

Drassanes a la platja i la muntanya de Sant Joan. 1915 c. Foto Josep Pons Girbau (AMBL)

homes. A la platja hi havia 3 arts de xàvega, 200 de sardinals, 18 xarxes de bou i 1200 palangres. A banda, era l'únic lloc del districte on se salava peix. Se'n va comptabilitzar una producció de 2.050 roves, és a dir, aproximadament 21.000 quilos. El 90 % per a ser venut pel país. Pocs anys després les estadístiques de la Diputació de Girona donaven per a Blanes 64 barques de pesca amb 192 tripulants.

A finals de segle XIX la platja de Blanes veurà minvada la presència de tot allò que tenia a veure amb el comerç marítim i les drassanes. El gran període d'or marítim arribava a la seva fi. Aquestes activitats varen anar perdent protagonisme degut als canvis globals en el transport de mercaderies. Amb tot, pels vols de 1880 a la platja blanca encara hi havia presència d'alguns llaguts de cabotatge i drassanes. El lloc que les barques de cabotatge tenien destinat per a les maniobres de carrega i descarrega i per pujar a la sorra estava situat entre la Riera i el carrer de la Muralla. En aquesta mateixa zona, a la part més alta de la platja encara hi havia lloc per a l'activitat d'alguna de les drassanes. La resta estaven situades entre la Camadasa i l'Esperança, també a la part alta de la platja. En mig de les dues els corders ocupaven una bona part de la zona i més o menys al davant del carrer Ample l'espai de platja ja havia començat a ocupar-se amb un passeig.

Paral·lelament, el sector pesquer es va anar adaptant als canvis i la seva presència a la platja es va mantenir ven viva. Com tradicionalment, es mantenien situats sota sa Pujola, a s'Auguer, i també a l'altra banda de la badia, a sota Sant Antoni. En els dos llocs tenien la

infraestructura necessària per a desenvolupar la seva activitat: perols per tenyir les xarxes, espai per assecar i reparar els arts i magatzems (botigues). A s'Abanell es van mantenir els arts de platja fins els anys seixanta del s. XX.

Quant a **la urbanització de l'espai** de platja, des de mitjans del s. XVIII, però sobretot a partir de la fi de la Guerra del Francès (1814), tot l'antic espai de la platja i port que anava des del camí de mar que passava prop de les muralles fins l'aigua de mar va començar a canviar del tot. L'enderroc progressiu de les muralles va permetre la prolongació dels carrers perpendiculars en direcció a la platja, el naixement del que seria el Passeig de Dintre i l'antic camí de mar va esdevenir vial. Una part d'aquest camí es va convertir en el carrer Pont de Sant Pere (actual Xavier Brunet), en Passeig de Dintre i la resta en el carrer del mar (Roig i Jalpí) i en el carrer de l'Esperança.

Des de la primera meitat del s. XVIII, la zona que hi havia entre la muralla i el camí ral era aprofitada per a horts (com l'hort dels Verdera, dels Lacreu o dels Girbau). Aquest espai d'horts durant la segona meitat del s. XVIII es van començar a fer servir per a construir-hi cases. Així, per exemple, va sorgir la línia de cases del carrer del mar (Roig i Jalpí) o de l'Esperança que miraven a mar. Des d'aquest camí/carrer fins a la sorra és on es varen produir la resta de canvis substancials. Feia dècades que l'espai de les activitats marítimes havien anat retrocedint juntament amb el mar. Sembla que els primers solars per a construir cases es varen establir a la zona dels carrers Santa Anna i Camadasa. Des d'aquí fins a la

Blanes. 1905 c. Núm. Reg. 37.174. Foto Àngel Toldrà Viazó (AMBL)

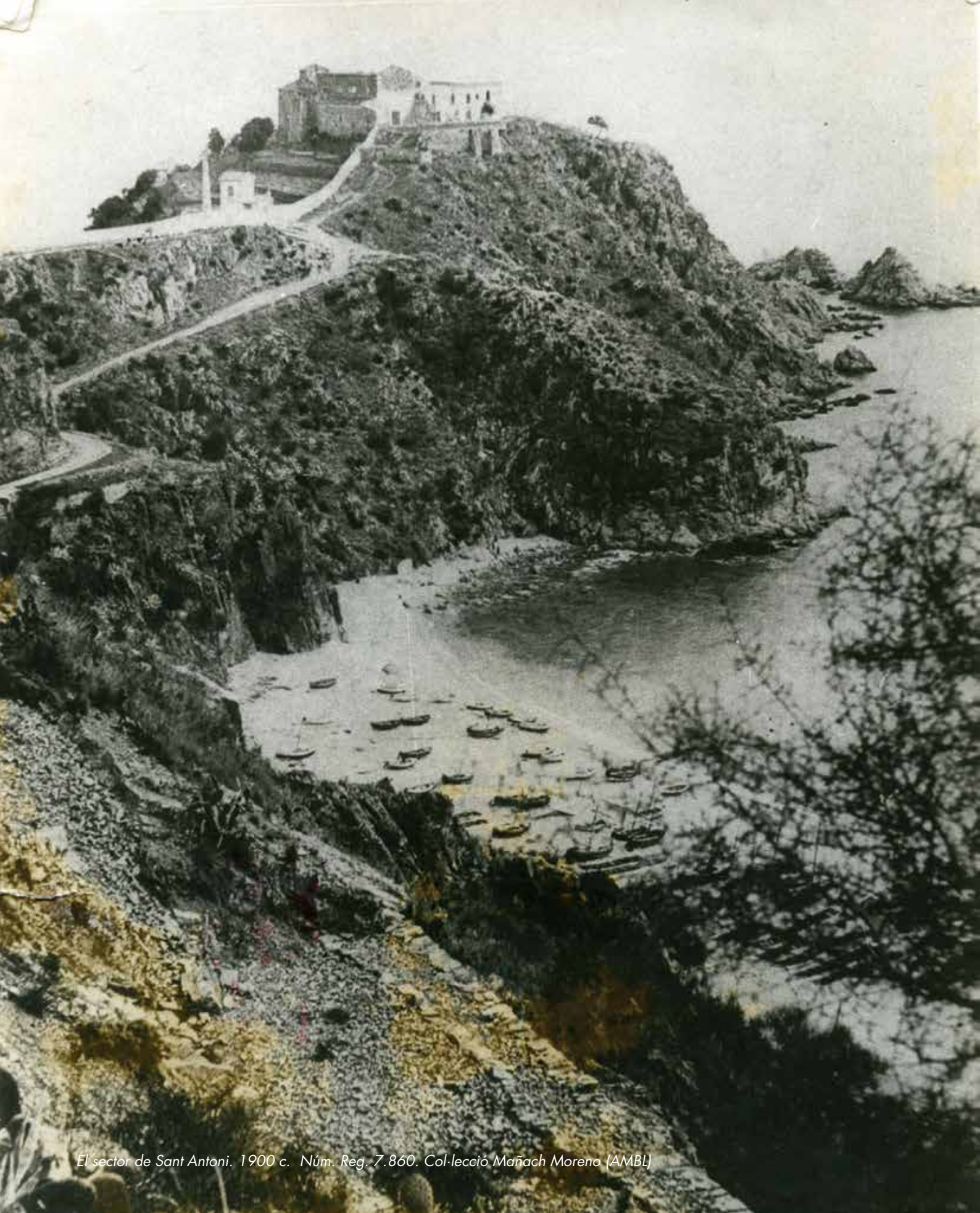

Riera era el gremi de mareantes (successors de les antigues confraries de Sant Elm i Sant Pere) qui tenia el domini útil de l'espai. L'establiment de domini que el gremi tenia amb el duc de Medinaceli prohibia que es fes cap obra en l'espai que destorbés les activitats marítimes, sobretot en moment de temporals. Però atesa la reculada del mar i les noves necessitats de la vila aviat es va arribar a un consens entre els implicats per urbanitzar una part d'aquest antic espai de platja i port.

Així, amb el consentiment de l'Ajuntament, dels possessors dels dominis directes i diversos acords amb els amb els possessors d'horts, després d'enderrocat el Baluard (1814), es va iniciar el procés d'urbanització del que ara coneixem com la primera línia de mar. L'Ajuntament apostava perquè la vila hi guanyés en bellesa, el gremi es beneficiaria dels interessos dels censals de l'establiment, els qui tenien horts i terreny varen poder tancar-los o construir-hi i el senyor directe va percebre la seva part dels traspassos.

Tanmateix, l'abril de 1814 el Duc de Medinaceli va donar llicència per construir. Aleshores es varen començar a establir els primers cossos de terreny entre la Riera i el carrer Ample. Eren 30 cossos iguals, de 5 metres d'amplada per 20 de fondària. D'una quarta part del preu de venda es creava un censal a favor del gremi de mar a un interès del 3 %. La majoria de cossos foren adquirits per gent relacionada amb els oficis de mar i per negociants. Després d'aquest tram vindrien els altres i així va néixer la primera línia de cases de mar com la coneixem ara. A banda es va fixar una nova línia amb les activitats dels homes de mar: el que les autoritats anomenaren el límit de la zona de salvament. Aquest límit començava pocs metres més enllà de la nova línia de cases. Un metres més avall hi havia un altra límit, el de la zona maritimoterrestre: la zona pública on començava la competència estatal.

Amb aquest procés es va formar una nova façana marítima composta per cases planta i pis, majoritàriament amb pati que donava a mar. Unes cases que entre finals dels segle XIX i la Guerra Civil s'aniran transformant en residències de famílies benestants locals, foranes o d'americanos o en seus d'associacions importants del teixit social vilatà. Tota aquesta façana quedarà de nou transformada a partir de l'època del turisme de masses. Sota una nova demanda de sol, platja i vistes a mar, aquestes cases no podran aguantar l'especulació immobiliària i majoritàriament s'aniran transformant en alts edificis per a habitatges, en hotels i en apartaments turístics. Aleshores, la platja, canviarà també la seva antiga fesomia. Tota l'activitat marítima quedarà ordenada en el nou port (1914) i residualment a Sant Andreu de sa Palomera, mentre que el que quedava d'espai de port i platja ja s'ha transformat en passeig i en lloc de bany i d'atracció turística. Començava la descoberta de la Costa Brava.

El sector de Sant Antoni. 1900 c. Núm. Reg. 7.860. Col·lecció Mañach Moreno (AMBL)

LA PLATJA DES DE FINALS DEL S.XIX A FINALS DEL S.XX

La platja des de finals del segle XIX a 1958

Introducció

La platja es transformarà en un dels llocs predilectes d'esbargiment per autòctons i visitants. Veurem com a la platja, més enllà de les activitats econòmiques tradicionals, que algunes aniran desapareixent, s'hi celebraran festes populars com la revetlla de la nit de Sant Joan, concerts multitudinaris, focs d'artifici, festes religioses o es convertirà en l'espai dels banys. La platja és testimoni dels canvis en el concepte d'oci i diversió dels blanencs.

Si el 1897 Blanes era un petit poble costaner de 4.987 habitants, amb l'arribada del segle XX patirà una transformació radical empenya principalment per tres factors. El primer fou conseqüència directa de la industrialització. Blanes va viure una etapa inicial amb un predomini de les fàbriques de teixits i de cuirs al principi de segle i es va consolidar amb l'arribada de l'empresa de fibres artificials SAFA l'any 1923, una empresa que arribarà a tenir més de 3.000 treballadors. El segon gran factor serà l'augment del nombre d'habitants mercès a l'arribada de població immigrant procedent de la resta de l'Estat, bàsicament d'Andalusia, d'Extremadura i de les dues Castelles, per treballar com a mà d'obra en la construcció i en l'hostaleria. El salt demogràfic fou tan gran que la població es va doblar. Així, si l'any 1955 hi havia 7.902 persones empadronades, el 1975, vint anys després, ja s'havia arribat a la xifra de 18.488 habitants. Finalment, amb l'apogeu del turisme de masses a partir de la segona meitat de la passada centúria, Blanes veurà desaparèixer en pocs anys el cultiu de la vinya, que era una de les seves activitats més tradicionals. Per contra es produirà l'obertura d'establiments hotelers i d'equipaments turístics lligats a sol i platja que proporcionaran llocs de feina tant als nouvinguts com als autòctons.

És a partir d'aquests moments quan s'inicia el gran desenvolupament de les activitats relacionades amb els serveis i el turisme. El percentatge d'ocupació en el sector terciari anirà augmentant amb el pas dels anys, en detriment del tradicional sector primari de l'agricultura i la pesca. El sector productiu primari passarà d'ocupar el 21,8 % en l'estructura econòmica de la població activa de Blanes de l'any 1950, al 4,9 % l'any 1975. Per contra, en els mateixos anys, el sector terciari passarà d'ocupar el 17,4 % de la població al 29,4 %. Una xifra prou representativa ens la dona l'evolució del nombre d'establiments i de places hoteleres que apareixen a les guies de turisme del Ministeri. Blanes passarà de tenir 3 establiments amb unes 117 places l'any 1956 als 42 establiments i 4.330 places d'allotjament l'any 1976.¹

¹ Per a més informació sobre l'evolució de la situació econòmica i demogràfica a Blanes vegeu:
- DD.AA. *Fotoperiodisme i societat a la Costa Brava Sud. El Blanes de Joaquim Robert. 1960-1975*. Ajuntament de Blanes. 2004
- Reyes i Valent, Antoni. Roger i Delgado, Aitor. *Ardales-Blanes, un puente de mil kilómetros. Blanes-Ardales, un pont de 1.000 km*. Ajuntament de Blanes. 2005.

Els primers estiuejants. La descoberta de la Costa Brava

Com hem vist en l'anterior capítol, la platja va ser durant molts segles un lloc de treball - en el nostre cas bàsicament vinculat al món de la construcció naval, a la pesca i al comerç marítim, un espai on es desenvolupaven tot tipus d'activitats econòmiques, i que al mateix temps també servia com un espai per abocar-hi les escombraries. A finals del segle XIX (1898) encara trobem notícies amb les queixes d'alguns veïns perquè es fes netejar "los puestos de la basura que hi ha en la platja de mar", coincidint amb l'arribada del bon temps i la Festa Major.

Des de finals del s. XIX Blanes acull uns visitants atrets per una nova visió del litoral i que amb el temps modificaran els usos que fins aquell moment tenia la platja. Aquests primers estiuejants seguien les recomanacions mèdiques de fer banys de mar i sol i els trobem per primera vegada a l'Anglaterra de mitjan segle XVIII. Aquest fenomen s'anirà estenent per la costa atlàntica i mediterrània fins a arribar a casa nostra. Eren famílies burgeses i de classe alta, algunes amb un pes rellevant dins la política, les que a poc a poc aniran ocupant la platja.

Entre les famílies que configuraven la primera colònia estiuenca de finals del segle XIX hi trobem els Mirambell, Claudi Massó, Oms, Gatell, Alemany, Vieta, Andreu (Josep i Adolfo), Ferrer (totes 1897), Fèlix Massó i la seva filla Obdúlia, el Sr. Casas Carbó i senyora Felissa Massó de Garriga, família March, Oliveras, Aragó, Ferrer, Pujol, el catedràtic Odon de Buen, el polític i escriptor Francesc Camprodon o l'americano Josep Guardiola Grau, qui el 1897 decideix construir-se una casa al carrer de l'Esperança, "un edifici que serà lo millor d'aquesta població".² També hi trobem la presència destacada de pintors com Joan Roig i Soler, Lluís Graner o Arcadi Mas i Fondevila, uns artistes atrets per la llum i el mar de Blanes. Cada any, en motiu de la Festa Major, se solien instal·lar envelats per fer els balls, a vegades fins a tres envelats, al llarg de la platja, normalment entre la Riera i el carrer Camadasa. En alguna ocasió, com succeí el 1895, se n'aixecà un per acollir la celebració del Primer Certàmen Literari de Blanes.

Les famílies Martí i Saladrigas, davant la casa d'estiueig dels darrers. 1930 c. Núm. Reg. 19.814. Col·lecció Elisa Martí Grafia (AMBL)

Certament que la situació estratègica de Blanes, des de 1859 ben comunicada amb Barcelona per tren, facilitava que la vila fos visitada per una notable colònia d'estiuejants, la majoria de l'àrea de Barcelona i el Vallès (Terrassa, Sabadell, Granollers...), alguns d'ells amb vincles familiars a Blanes. Ningú qüestiona que Blanes és la porta d'entrada a la Costa Brava i que el conjunt rocós de sa

Aspecte de la badia de Blanes i les obres del port. 1920 c. Núm. Reg. 18.096. Col·lecció Ramona Robert Balvey (AMBL)

Palomera és el primer senyal evident del canvi en el paisatge del litoral gironí. Ja a principi de segle XX, si fem cas al periodista Ferran Agulló, mentre *"algunos barceloneses ricos y libres, van camino de Suiza o de los valles de allende y aquende del Pirineo donde se asan de día y se hielan de noche; otros pueblan la sin igual costa de Levante, la Cataluña griega, y se acomodan en Cadaqués, Rosas, Bagur, Palamós, Sant Feliu de Guíxols, Tossa, Lloret i Blanes."*³

Des de la seva tribuna periodística als diaris de *La Veu de Catalunya* i al *Nuevo Mundo* de Madrid, Agulló lluitava per fer realitat la construcció del port pesquer de Blanes o defensant la idea de convertir el poble i tota la Costa Brava en un nucli d'atracció turística de primera magnitud. Deia. *"Cal que de Blanes al Port de la Selva es convencin de la necessitat de muntar hotels on, a més de l'estatge, es trobin guies i facilitats per llogar embarcacions, organitzadors de pesqueres i excursions, establiments de banys i que els ajuntaments tinguin cura de camins i les viles. La salvació de molts pobles és la indústria dels forasters: per cada pesseta que els pobles gastessin, els forasters n'hi deixarien deu o cent."*

Sabem que el 1902 Agulló ja passà un breu període de temps a Blanes per recomanació del seu metge, que cregué que després de patir unes intenses febres al seu pacient li aniria bé un canvi d'aires i visitar la nostra platja. Tenim constància escrita que Ferran Agulló i la

seva família van passar com a mínim catorze estius a Blanes, des de 1902 fins al 1915. Això sense comptar les visites que efectuaven en altres dates de l'any, fora de la temporada de banys. L'article que publica el 12 de setembre de 1908 a La Veu de Catalunya, on descriu el paisatge que s'observa des del Convent de Blanes, és considerat com el bateig oficial del nostre litoral com a Costa Brava. A partir d'aquell moment el nom es farà universal.

Però, Agulló no és l'únic personatge cèlebre que escull Blanes per a passar-hi uns dies o tot l'estiu. L'any 1902 visita Blanes Mn. Antoni Alcover, que fa estada a ca l'Amado Carreras; també hi passen l'estiu Joan Gamper i la seva família; el compositor Lamotte de Grignon; Antoni Gaudí i Miquel Utrillo, que hi arribaren el 1903 per a conèixer *in situ* el lloc on s'havien d'instal·lar les noves trones parroquials; el 1904 passà el seu primer estiu a Blanes el poeta Joan Maragall i la seva família, que vindran al poble durant dos estius més. El 1907 Francesc Cambó hi va passar 2 dies de visita, amb Agulló i Clusà acompanyant-lo en la seva excursió marítima. El 1908 visità la vila l'escriptora i gran feminista Carme Karr i el 1912, per posar un altre exemple, hi fa estada el pintor Joan Llimona, acompanyat per la seva família. Existeix el cas destacat de Pere Milà i Camps, que va ésser fidel a l'estiueig a Blanes durant més de vint anys⁴. Una altra de les famílies procedents dels territoris que foren d'Ultramar i que s'estableixen a Blanes és la dels Estanillo.

La colònia estiuenca organitzava regularment espectacles a benefici de l'Hospital i pobres de la vila. Un grup de senyores també organitzava el cobrament pel lloguer de cadires que instal·lades al passeig de Mar - el millor lloc per gaudir de l'espectacle del mar i dels curatius rajos de sol - servien com a donatiu benèfic a la institució, que des de 1913 disposava d'un nou i modern edifici. El 1918 s'organitza una de les festes benèfiques més recordades, per la quantitat recaptada, 1.300 pessetes, i per l'espectacle artístic que oferiren els estiuejants que van participar en aquest acte celebrat al Cine Fortuny. Més enllà de les cançons interpretades per noietes, dirigides per la senyora Aurora Massó de Casas Carbó, les lectures poètiques – fins i tot Mestre Ruyra en recità una de pròpia: *La mar de Blanes* –, el que despertà més la curiositat del públic va ser la projecció d'una pel·lícula rodada per Josep Pons Girbau de l'arribada de la colònia a l'estació de tren i el viatge en autos fins al poble "*entre mitg de gran brugit y gatzara*." Amb aquesta pel·lícula s'iniciava una revista amb diferents números artístics que es titulà "*Aviador... a Blanes*". La funció començava amb l'arribada d'uns aviadors francesos a la platja de Blanes que eren rebuts per les banyistes amb un seguit de danses. Decorats i direcció anaven a càrrec del pintor Néstor i el senyor Milà i Camps era l'autor del pròleg de la funció. A la revista hi havia moments per a tot, també per fer una crítica a la persistència de les drassanes a la platja de Blanes en detriment de la seva reconversió com a espai d'esbarjo i activitats relacionades amb la pràctica esportiva i saludable: els banys, la navegació, el passeig...

4 Quan s'acostava el bon temps, el senyor Milà abandonava la casa del passeig de Gràcia de Barcelona, la Pedrera, i acompanyat per la seva esposa, Rosario Segimon, es disposava a passar l'estiu a la seva altra mansió del passeig de Blanes. Durant la Guerra Civil aquesta casa va fer la funció d'Escola d'Arts i Oficis i posteriorment es va convertir en el luxós Hotel Mediterráneo. Actualment és un edifici d'habitatges.

Els banys i les activitats nàutiques

Si ens preguntem des de quan tenim notícia dels banys a la platja, entesos com una activitat més d'oci, sabem que a finals del segle XVIII ja trobem escrits, com els del baró de Maldà, on es descriu el costum de les classes populars de Barcelona d'anar a fer banys a la platja la nit de Sant Joan, però eren uns banys més lligats a supersticions i creences populars que a l'esbarjo com l'entendrem ara.

El 1805 ja trobem bans municipals a Barcelona on es parlava dels banys femenins i es permetia que les dones es mullessin peus i turmells. A la dècada dels quaranta del segle XIX, la reina Isabel II va venir a Caldetes i Barcelona a prendre banys per prescripció mèdica, ja que tenia problemes dermatològics, i aquest fet ajudaria a la seva popularització. Com s'explica al treball *Turisme en espais litorals*, de Rosa M. Fraguell i Lluís Mundet, no és fins a mitjan segle XIX quan es produeix "la transició d'una platja amb finalitats purament mèdiques a una platja orientada al plaer.

La costa, en integrar-se a la vida burgesa quotidiana, gràcies als banys de mar, serà des de mitjan segle passat un lloc d'esbarjo i distinció."

Apareixen els primers tractats mèdics sobre els efectes positius dels banys de mar i es prescriuen per a tot un ampli ventall de malalties de la pell, respiratòries i cardíaques. El 1869 surt publicat el treball del doctor Pere Felip Monlau *Higiene de los baños de mar o instrucciones para su uso puramente higiénico así como para el terapeutico o curativo en las muchas enfermedades contra las cuales tiene probada eficacia, y manual practico del bañista*.

Com comprovarem a la següent notícia, el fet de banyar-se no s'associava forçosament a fer exercici i a una pràctica per refrescar-se. També obeïa a costums ancestrals – la creença de fer el primer bany de l'any a les 12 del migdia del 10 de juliol - i sovint era vist com

Els banys de roba. 1920 c. Col·lecció (AMBL)

Patí. 1930 c. Núm. Reg. 13.392. Fons Francesc Quílez (AMBL)

Les casetes de bany a la platja. 1930 c. Núm. Reg. 5.306. Fons Modern Styl. Emili Bitlloch (AMBL)

Banyistes. Anys vint. Núm. Reg. 26.891. Col·lecció Clusells Queldra (AMBL)

un sacrifici necessari per millorar l'estat de salut: *"Lo costum que existeix de banyarse, més o menys parcialment, al bell punt de mitj dia de la festivitat de Sant Cristòfol, costum que se observa no sols en la costa marítima sinó que també en las poblacions del interior immediatas á algun riu. Com tots los anys en tal día y hora, apesar de caurer una calda extraordinària, en lo present una munió de gent esperava en la platja que tocassen les dotze pera ficarse de peus al mar, nadar ó capbussar, degut á la creencia de ser remey y preservatiu de moltes malalties lo bany prés en dit día y hora."*⁵

Les cròniques estiuenques dels diaris parlen dels beneficis d'aquests banys i de la diversitat de tractaments, a vegades amb alguna dosi d'humor per part dels redactors: *"Sort que tenim una platja embaumada (detant en tan) y encisera com la que mes, ahont aném, nosaltres y'ls forasters que aquí estihuejan,*

*que s'han anat augmentant poch á poch (á Déu gracias) á deixarnos petonejar, fins elles per las escumoses y frescals onades, prenent d'aquesta forma, 'ls que aixís ho fan, un bany de asiento ó de impressió segons... l'humor y las prescripcions de la ciència, con ó sin titulo".*⁶

El 1884 ja tenim una Reial Ordre que autoritza el senyor Joan Pau Puig a instal·lar a la platja "una casa de baños con carácter permanente." A poc a poc la platja de Blanes s'anirà omplint de banyistes i apareixen les casetes dels banys "ahont acuden aquets vehins pera refrescar son cos. Los forasters de casa que venen á banyarse en nostra platja, aumentan de dia en dia á mida que s'acosta la festa de la vila." (1898)

Els primers banys de mar de Blanes van ser coneguts com els de "roba", perquè les casetes eren cobertes amb tela. El propietari era el senyor Marquès i es van instal·lar davant de la Casa del Poble. També s'hi van obrir els de La Sirena, propietat de la Gerònima de can Cintet, emplaçats davant del carrer Ample, pocs metres després del pas que comunicava la balustrada amb la platja. Al seu davant, dins de l'aigua, hi tenien fondejades dues petites

5 La Costa de Llevant. 22 de juliol de 1894. Núm. 17 (AMBL)

6 La Costa de Llevant. 11 d'agost de 1895. Núm.32 (AMBL)

botes flotants pintades amb franges blaves i blanques com les casetes. Aquestes botes i les cordes que les subjectaven servien de descans o de suport als novells nedadors.

Les famílies adinerades feien aixecar les seves casetes de bany, fetes de fusta i pintades amb colors vius. També existien els "toldos" que s'instal·laven cada matí. Eren una desena de tendals de les famílies d'estiuejants, que ocupaven una superfície d'uns quatre metres quadrats, fets de lona i lligats a quatre màstils. A la seva ombra, "sillons" de palla per fer la tertúlia.

Progressivament, els banys es van popularitzant i el costum s'estén a les classes més populars. Ja després de la Primera Guerra Mundial i lligat a la cultura de l'esport i el culte al cos, el turisme de platja arriba per quedar-se. A finals de la dècada dels anys vint l'emplaçament dels banys i els equipaments que s'instal·laven amb el bon temps al llarg del passeig generaven més d'una polèmica, ja que no tothom pensava que aquella era la millor ubicació. Francesc Puig i Llena des de la revista *Recvll* es queixava que per a ell "l'avantatge més important d'una platja és que no tingui vora seu ni parades de xurros, ni balustrades, ni *xiringuitos*." Fins i tot, proposava enderrocar la balustrada!

A inici del segle XX tenir la pell blanca era una mena de privilegi de classe i un símbol de bellesa. Els caps ben protegits del sol amb ombrel·les i barrets confeccionats de tela blanca de cotó o lli. Aquells anys en arribar l'estiu els metges recomanaven banys de mar, per les propietats saludables de la sal marina (iode). Més tard ja recomanaven banys de sol, amb unes exposicions no superiors al quart d'hora. També hi havia qui practicava els banys d'impressió. Una altra de les pràctiques de les famílies d'estiuejants quan arribaven a Blanes era visitar el Dr. Tomàs Bataller, que disposava d'una "bombeta de raigs ultravioleta pionera del que avui són els gabinets de bronzejat ultraràpid (...) i que permetia una certa protecció natural de la pell exposada al sol."

L'escriptor Josep Maria de Sagarra, l'any 1934 reflexionava sobre el creixent fenomen dels banys i deia: "D'un quant temps ençà, el mar s'ha convertit en una mena de necessitat i per què negar-ho?, en una mena de vici... Ara, aquesta fúria o aquest vici marítim ha anat en augment, i, es pot dir que els diumenges, tota la costa, des del Poble Nou a Blanes, es veu envaïda com d'una plaga de llagosta per una joventut més aviat esquerrana i desenfrenadament esportiva."

Per a molts dels novells nedadors era indispensable l'ajuda dels suros. Es conserva algun testimoni d'aquells bateigs de mar, com el del periodista Joaquim Abril, qui a les pàgines de *Recvll* explicava aquells records com "un dels moments més feliços de la meua vida." Aquells primers flotadors eren "sis o set trossos de suro gruixut, polit, d'una mida com la mà d'un home, cada un d'ells foradat dues vegades en sentit horitzontal per on hi passaven dos cordills, un més amunt i l'altre més avall, els quals al final s'ajuntaven en un sol cap que es posava al voltant del cos, procurant que els suros et quedessin a l'esquena i te'ls lligaves entre el pit i l'ombrígol. Alguns feien servir velles cambres d'aire de pneumàtics de cotxe o camió apedaçades, però no anaven tan bé per nedar."

La platja i el mar passa a ser escenari de múltiples activitats nàutiques. Una de les festes més importants organitzada per la colònia d'estiuejants tenia lloc per la festa de la Mercè, a tall de comiat de Blanes, abans que les famílies tornessin a les seves respectives ciutats, majoritàriament a Barcelona. Més enllà del tradicional ball a la sala de dalt de can Bastart, la platja era el millor escenari per a fer tot tipus d'activitats d'esbarjo i des d'on contemplar, per exemple, les regates "al rem, ab senyoretes al timó". També s'implanta la pràctica del waterpolo, que busca refugi a la "basseta" de l'espigó del moll -aquell temps encara en construcció- i era un dels esports més practicats, juntament amb la natació, entre els integrants de la colònia estiuenca. Es disputen nombroses regates de balandres i els anys trenta també van posar-se de moda els patins, "formats per dos flotadors aparellats i units per una plataforma, sobre la qual els joves esportistes, guardant l'equilibri, remaven vigorosament amb un rem de dues pales (...)."7

Entre els pioners a fer excursions marítimes, amb el que se'n podria dir els primers creuers turístics, trobem l'avi Damaso i en Loste: "El primer fou qui posà a punt el seu canot de motor, amb capacitat per a quinze o setze persones, que portava el curiós nom de Dajojan i era tripulat per en Joan Saura, paleta, i en Nitu Vedelles. Feia viatges els dies festius d'estiu, si el mar ho permetia, des de Blanes a Sant Francesc, Santa Cristina i tornada" (PRUNA, Josep. Recvll 1.468). Aquestes excursions es van realitzar fins al 1936. Després de la guerra trobem altres famílies com els Castañé (Tirol), Bernat (Quiquino) i Guich. Les senzilles embarcacions, que a principi de segle XX eren petits bussis que servien perquè els estiuejants de la colònia sortissin a "barquejar", donaran pas als creuers turístics moderns i ben equipats.

El passeig de Mar i el declivi de les drassanes

Drassanes Bagué (Vieta). 1917 c. Foto Josep Pons Girbau. Núm. Reg. 6.467. Col·lecció Fina Salt(AMBL)

Al llarg del segle XVIII, sobretot a partir del moment que s'enderroquen les muralles i el baluard defensiu, s'inicia la urbanització del sector marítim i es comença la construcció de la nova façana marítima del poble. La generalitat de les cases que s'hi van construir disposaven d'un pati a la façana que mirava cap a mar, que en aquell temps era la part del darrere de l'immoble. La porta principal de les cases de l'actual passeig, des de la plaça de Catalunya fins al passeig de la Mestrança, estava situada al passeig de Dintre

En primer terme, la platja de la badia amb la balustrada i les casetes de bany. 1930-1936. Núm. Reg. 5.309. Fons Modern Styl (Bitlloch) (AMBL)

i als carrers Roig i Jalpí i de l'Esperança. Gairebé tots els immobles van seguir aquesta distribució. Algunes cases amb pati, com la de can Banús, al carrer Roig i Jalpí, que conserva gravada a la llinda de pedra la data de 1770, són el darrer testimoni que conservem de la primera línia de cases, anterior a aquesta nova façana marítima de la qual estem parlant i que es construirà al seu davant.

Hem de tenir present que en aquella centúria el passeig encara no estava enjardinat i altrament el mar no s'havia convertit en un lloc d'esbarjo i en un atractiu per als visitants. Fins ben entrat el primer quart del segle XX, tot el seu espai era ocupat per les drassanes i pels tallers dels altres oficis relacionats amb la construcció d'embarcacions (fusters, serradors, corders, calafats, mestres d'aixa...). El passeig era un constant anar i venir de persones i mercaderies, que esperaven apilonades per ser carregades.

El 1896 els veïns del carrer Ample fan la petició a l'Alcaldia de la conveniència que desaparegui la torreta i molí de vent del passeig de Mar, al·legant "no tenen cap utilitat de fa molt temps, essent en cambi un estorp de mal aspecte y pijor fi." ⁸ Es procedí ràpidament al seu enderroc i s'anuncià la instal·lació d'un "foco elèctrich". També es procedeix a l'alçament dels pals que han de conduir el fluid elèctric al passeig i aquell mateix 1896 neix el projecte de millorar el passeig de Mar. Es volia unir el primer tram amb la meitat del segon "substituint las acacias per plátanos formant camí per trànsit rodat de carga, la part del mar, y la de terra destinantla no mes que als carruatjes."

Al passeig també s'hi va instal·lar una sucursal de l'establiment fotogràfic Napoleón de Barcelona i fins i tot un cinema que, pel que sembla, és la primera instal·lació cinematogràfica a Blanes. Era una barraca ambulant amb parets de fusta i sostre de lona, que s'aixecà a

El passeig de Mar. 1935 c. Núm. Reg. 3.404. Col·lecció M. Antònia Valls Carreras (AMBL)

la mateixa platja, davant del Primer Casino. La rudimentària infraestructura comptava amb un petit vestíbul, amb la taquilla a la part central i dues portes laterals. Les cròniques expliquen que "la foscor de la sala i la calor eren apocalíptiques." ⁹. El segon "cinematògraf" blanenc també es va instal·lar a la platja, davant de la casa de la vídua de Joan Burcet, al carrer Bellaire, i el 1909 se n'instal·là un amb voluntat de perma-

nència, propietat dels blanencs Francesc Puig Vieta i Damàs Larger. Estava emplaçat entre el carrer Ample i el Primer Casino i s'anomenava Cine Blandense. La nau feia uns 28 metres de llarg i 12 metres d'ample. Estava construït amb fusta, parets de ciment armat i sostre d'uralita i tenia una capacitat de 800 persones. Les queixes dels veïns, que veien com se'ls privava de la visió del mar, va fer-lo desaparèixer a finals de 1910.

A Barcelona, en data 18 d'octubre de 1920, l'arquitecte Isidre Puig Boada signa el *Proyecto de urbanización de la playa de Blanes*. Aquest projecte és el senyal de la mort anunciada per les drassanes blanenques. Tot i que en el tram comprès entre la desembocadura de la Riera i el carrer Muralla el projecte hi contemplava unes drassanes per la construcció de petites embarcacions de pesca, els usos lúdics van ser els que finalment s'imposarien en el projecte que s'hi va acabar realitzant. Puig Boada ja hi proposa fer un extens camp d'esports que arribaria fins al carrer Ample i a partir d'aquest punt un camp de jocs per als alumnes de les escoles públiques. Entre el carrer Camadasa i el Carrenyanc (passatge Bonaventura Puig), hi contemplava unes altres drassanes per a embarcacions de pesca, tot seguit uns jardins que arribarien més enllà de l'actual Casa Saladrigas i reservaria el tram final del passeig, el més proper al moll, com a zona de pescadors per les barques i l'estesa de xarxes i, finalment, la zona del port. A la part més propera a l'aigua, damunt la sorra de la platja, s'hi emplaçarien tres banys públics. El primer davant del carrer Bellaire i els altres dos davant del carrer Ample i a l'inici dels jardins del darrer tram.

Els anys trenta el passeig de Mar ja lluia un aspecte totalment canviat, amb tres o quatre fileres de plàtans que donaven molta ombra. A la part exterior, la més propera al mar, sobre la timba, a la dècada dels vint s'hi havia construït una balustrada d'estil neoclàssic que feia de frontera entre el passeig i la platja. La balustrada la presidien 4 artístiques columnes que feien la funció de fanals i que anaven decorades amb l'escut de Blanes i motius vegetals.

Una cinquena columna es trobava separada de la resta, al bell mig d'uns jardins circulars amb bancs per asseure-s'hi, situada davant de la Casa del Poble. Aquesta balustrada va desaparèixer fruit d'un temporal marítim pels volts de 1947. Es conserven imatges on es veuen aquests fanals engolits pel mar o mig ensorrats a la platja. Els cafès i societats, com el Primer Casino o el Centre Catòlic, instal·laven les seves taules i cadires per fer el vermut i les partides de cartes al passeig. També existia la possibilitat d'anar als "xiringuitos", als quioscs d'en Badia i d'en Tarrats, els més antics, o als que després regentaren les famílies Campins, Ros (Parrell) i Ros (puneta) i a les xurreries "La joia blanenca" d'en Pons i "La Costa Brava", que regentava la família Guich.

Si ens referim ara a la platja de s'Abanell, l'any 1922 neix un projecte per fer una escola d'aviació en aquella platja. Mai es va arribar a materialitzar, tot i que hi ha notícies de l'ateratge d'avions a s'Abanell. El seu autor fou Jaume Fonrodona Masuet, en nom de la Secció d'Aeronàutica de la penya del Rhin. Les edificacions s'havien planificat a la part de la platja més propera a les últimes cases de s'Auguer. Es tractava d'un grup d'edificis i coberts, tancats per unes balles, que formarien un rectangle de 55 per 70 metres. La pista d'aviació seria la mateixa platja, "de unos dos kilómetros y su ancho varía entre cien y dos cientos cincuenta metros (...) El piso de esta playa es arenoso però en él crecen espontáneamente hierbas que lo fijan. Además es practicamente llano y ningún Trabajo de preparación será necesario."

Avui dia l'aspecte de la platja de s'Abanell també podria ser un altre si s'hagués realitzat un projecte que data del 1946 i que tampoc es va realitzar mai. Ens referim a un projecte urbanístic d'eixample, signat per l'arquitecte Francisco Portillo Quintana, que preveia agafar tota la zona d'Els Pins fins al delta de la Tordera, i que més enllà dels Pins i s'Abanell comprenia els sectors del racó d'en Portes, el Molí, la Plantera i els Oliverers. Aquest projecte preveia urbanitzar una superfície de 810 ha i construir un eixample amb capacitat per a 30.000 habitants.

El dia 24 de gener de 1947, un fort temporal de llevant provocà greus destrosses a la façana marítima, que va fer desaparèixer l'antic passeig i va ser l'origen dels diferents projectes que es van anar realitzant amb l'objectiu de protegir la sorra de la platja de la badia, així com el passeig enjardinat i els equipaments d'oci que s'hi emplaçaven. El temporal de 1947 va fer que "el lugar comprendido entre la Avenida de José Antonio Primo de Rivera y desembocadura de la Riera, contigua a la Palomera, ha sufrido la invasión del mar con carácter alarmante, hasta el punto de haver reducido la playa en unos 25 metros é invadido con sus arenas el Paseo del Mar, alcanzando una altura de 50 centímetros sobre la rasante de bordillo y llegando las aguas hasta la fachada de las casas, no obstante estar éstas edificadas hace mas de un siglo a una distancia del mar de mas de 200 metros corroborando este aserto que entre el referido Paseo y el Mar se hallaban contruidos hace aproximadamente 25 años un Astillero de embarcaciones de pequeño tonelaje, un campo de balonpié, unas vistosas farolas y una barandilla que daban un agradable aspecto sin duda, a esta parte mas bonita de la turística Villa, habiendo desaparecido por completo y llegando la amenaza a tomar caracteres alarmantes." Així s'expressava l'alcalde Rodobaldo Aldama en un document signat per ell mateix i datat el 25 de febrer de 1947.

Per mirar de trobar solucions i fer pressió a les institucions competents es creà una Comissió que, integrada per representants d'organismes oficials i de les diverses activitats industrials i comercials de la localitat, sol·licitava fer unes obres "para la defensa de la población y sus playas contra los temporales de mar." Entre altres mesures es proposava que "siendo de vital interés para Blanes, la conservación de la playa de Sabanell y con ella el llano del río Tordera" s'estudiés la construcció d'un espigó a sa Palomera, perpendicular a la direcció dels vents de llevant, així com el número d'espigons necessaris per a la protecció de la platja. El sector de s'Abanell, com ja s'apunta en el projecte d'eixample de 1946, era vist com l'espai necessari per donar resposta als nous habitatges que requeria l'augment de població actual i el que es preveia degut a la gran activitat industrial que s'estava experimentant. Tanmateix s'observa que aquella era "la parte principal de tierras fértiles de regadío" i que va ser precisament aquí on el temporal havia provocat uns efectes més greus. A la platja de s'Abanell, la invasió de l'aigua va arribar fins als terrenys on estava emplaçat "el alumbramiento de las aguas potables de la población", uns terrenys distants del mar de 75 a 100 metres, i va provocar la incomunicació de les hortes amb la resta del poble.

Sí que es van fer els dos llargs espigons de roques a la platja de la badia, però el dic de protecció des de sa Palomera finalment no es va realitzar. En el Pla d'ordenació urbana de 1957 també es preveia aquest dic, però tampoc es va acabar fent.

Els forts temporals i les destrosses del passeig ocorregudes l'octubre de 1964, agreujades pel temporal del 25 de setembre de 1965, agilitzen les obres per fer realitat les noves mesures de protecció del passeig i la platja, més enllà de reforçar els espigons fets de blocs de pedra que ja existien. És coincidint amb l'alcaldia de Domènec Valls quan s'inicien els tràmits i s'executa l'obra de "un tramo de defensa de costa adosado al paseo marítimo."

En els diferents informes remesos a la Direcció General de Ports també s'observa la necessitat de fer unes instal·lacions dignes per al Club de Vela i construir un port esportiu per atendre les necessitats que reclamaven els navegants que hi volien fer estada amb les seves embarcacions.

Com hem apuntat anteriorment, els nous usos de la platja entraven en conflicte amb una altra activitat: la indústria de la construcció naval. Quan comencen a fer-se realitat els projectes per urbanitzar el passeig de Mar, l'activitat a les drassanes blanques havia disminuït molt si la comparem amb el període d'esplendor a mitjan segle XIX. Durant el primer quart del segle XX aquesta activitat econòmica encara tenia la seva importància. El mes de juny de 1918, la premsa comarcal informava que a les drassanes Vieta ja s'havia col·locat la quilla d'un veler d'un 270 tones i que les quadernes "van serrantse ab la serra mecànica moguda per un potent motor elèctrich que, al propi temps, mourà també les barrines, ab lo qual es prodigiosa la feyna que's fa." Al tram de platja central, a les drassanes Burell, també s'hi treballava en la construcció d'alguns velers i canots "automòbils". I a les drassanes Gibernau, al tram de platja més proper a la Riera, s'hi estaven allargant dos quillats, construint una canoa de riu i hi havia per començar altres velers.

Al sector de la platja de s'Abanell dues companyies, la casa Ansaldo de Gènova i la casa Tayà de Barcelona, compren una gran extensió de terreny d'uns 600.000 metres quadrats per a muntar-hi, segons s'anunciava a la premsa, unes grans drassanes per a la construcció de vaixells "de gran port", vapors de ferro, fundició o submarins. Sembla que el projecte no va reeixir i finalment les que s'hi van traslladar van ser les drassanes Burell, que abans s'ubicaven al passeig de Mar.

*La balustrada. 1930 c. Núm. Reg. 15.591.
Col·lecció Joaquim Malvesí (AMBL)*

Després de la Guerra Civil, les drassanes de ca n'Esteveta, abandonen la seva primitiva ubicació enfront del carrer de la Muralla i es traslladen a l'inici de la platja de s'Abanell, a l'indret on antigament es trobava el tram final del "rec". En aquest tram final de la riera de la Vall de Burg hi acudien les dones a rentar fins als anys vint, quan es va instal·lar el servei d'aigua municipal a Blanes i el rec va patir els efectes negatius dels abocaments residuals de la fàbrica de fibres artificials SAFA. Les drassanes dels Esteveta han sigut regentades per diferents generacions de la família Gibernau, en què tots els primogènits han portat Esteve per nom. Conservem nombrosos testimonis gràfics del procés de construcció d'una gran quantitat dels quillats de pesca fets durant els anys que els Esteveta van estar a s'Auguer, com el Tomàs Llorens o la Montse II.

Durant els anys de la Guerra, la platja de s'Abanell va ser ocupada pels tallers de fusteria i de construcció naval del poble, que van ser col·lectivitzats i traslladats al recinte on hi havia les drassanes de can Burell, que es trobaven emplaçades a la platja que hi ha davant de l'actual Hotel Pi Mar.

Molt a prop hi havia les naus de la fàbrica de can Sicra. L'antiga indústria, fundada a principi del segle XX pels cosins Sicra, Tosas i Galí es trobava al capdamunt del carrer de l'Esperança, molt a prop de la zona portuària. Els Sicra van estrenar aquesta nova ubicació a partir de la dècada dels quaranta, des d'on van continuar elaborant tacs de cuir i corretges per a les indústries tèxtils d'arreu del país. El seu tancament es va produir amb la crisi del tèxtil català i amb la implantació del plàstic. El tancament de la fàbrica va fer que una de les seves naus, la que estava més a prop del mar, s'enderroqués per a construir-hi un bloc d'habitatges.

El port i el Club de Vela

Ja a finals del segle XIX, el 1899, l'arribada dels socis del Club de regates de Barcelona acompanyats d'un enginyer, fan créixer els rumors de la construcció d'un port a la badia de Blanes. Hi ha la intenció de fer un espigó de 150 metres a la part de garbí que serveixi per resguardar les embarcacions menors i les dels socis del Club.¹⁰

El mes de març de 1906, entre les lleis sancionades pel Rei, n'hi figurava una que fou rebuda amb molta satisfacció pels blanencs: la que declarava d'utilitat general el port de Blanes. Els blanencs ja eren conscients llavors que, si es feia realitat el projecte del port, aquest transformaria la vida del poble. Entre els qui iniciaren els treballs per fer realitat aquest projecte hi ha els noms de l'*americano* Bonaventura Puig, els diputats Garriga, Villapadierna i Ventosa Calvell, els senadors Roura i marquès de Camps o l'escriptor Ferran Agulló.

Precisament fou Agulló, qui ja l'any 1908 animava els blanencs a deixar de banda la nostàlgia pels temps daurats de les drassanes i el comerç de cabotatge, per centrar els esforços a posar en valor el mar, gaudint i potenciant els esports nàutics, així com aquelles comoditats i distraccions que facin atreure els forasters. L'any 1910 tornava a escriure defensant la necessitat de fer el port i tenir un ferrocarril de Blanes a l'Alt Empordà, si es volia superar la situació d'estancament produïda per la pèrdua de la marina mercant i de les arts de construcció naval, la crisi de la pesca o la fil·loxera, que tant van marcar, negativament, l'economia de la costa a finals segle XIX.

Obres de construcció del port. 1918 c. Foto Núm. Reg. 18.139. Col·lecció Ramona Robert Balvey (AMBL)

El port es va començar a construir a partir de 1914 a l'indret conegut com a sota Sant Antoni, que li donava una imatge que es venerava en una petita capelleta prop del camí a l'antic Convent. Pescadors i mariners celebraven poder disposar d'un lloc segur que servís de refugi a les seves embarcacions, però al mateix temps començava una lenta però contínua transformació d'aquest paisatge de sorra i penyes agrestes.

10 La Costa de Llevant. 30 d'abril de 1899. Núm. 30 (AMBL)

Les obres del port. A la dreta, moment de la subhasta del peix. Anys trenta. Núm. Reg. 6.722. Fons Francesc Salt (AMBL)

De la primera etapa de les obres tenim notícies que per la primavera de 1915 “fou tirada a l’aygua la barcaassa arreglada per el transport dels blocs, y a causa d’algún defecte imprevist, va omplirse d’aygua y al cap d’unes hores anà a fons, arrossegant una grua que la sostenia.”¹¹ Se’n conserva un testimoni gràfic, quan s’aconseguí situar-la prop de la platja per a reparar-la.

De l’antiga pedrera de l’actual barri de la Carretera de Lloret-La Pedrera en van sortir els grans blocs per a la construcció del port pesquer. Als anys trenta, coincidint amb la represa de les obres del port de Blanes, s’escull aquest indret per extreure la gran quantitat de roques que es necessitava per fer el port, però podria ser que l’any 1914, quan comencen els primers treballs, ja s’hi haguessin extret algunes pedres. Primer s’havia intentat extreure-la sense èxit de sota el Convent i del sector del Racó d’en Portes. L’empresa de Can Cuca (Alventosa) fou la responsable del transport en camions des de la pedrera fins al port dels grans blocs de pedra i de la grava. Les obres van patir una llarga aturada i no es reprenen fins al 1932. La guerra tornà a paraitzar la construcció del necessari port pesquer, que no s’acaba fins després de la guerra Civil, quan adquireix la condició de port pesquer i comercial. La construcció de l’espigó i la seva ampliació farien modificar la distribució de la sorra de la platja. Era habitual la presència de la draga per retirar la sorra que s’acumulava dins del re-

11 *La Costa de Llevant*. 28 de març de 1915. Núm. 13 (AMBL)

Instal·lacions del Club de Vela. 1967 c. Núm. Reg. 10.604. Fons Rafael Bataller (AMBL)

La platja abans de la construcció del port esportiu del Club Vela. 1969 c. Núm. Reg. 22.150. Fons Ricard Serrat (AMBL)

cinte del moll. Els principals productes que entraven i sortien del port eren pirites, sal, carbó, pasta de cel·lulosa i fuel-oil, així com també vins, fustes, productes agrícoles... El port de Blanes bullia de tràfec comercial: vaixells amb càrrega de sal com el "Santa Petra", amb fustes com el "Almadrabero", el "Arnaldo Oliver" amb patates, el "Trinidad Concepción" amb pasta de fusta, el "Vivero" amb fuel-oil... Dos dels principals consignataris blanencs dedicats a l'activitat portuària eren les famílies Balliu i Mañach.

És en la dècada dels quaranta quan a Blanes també arrela amb més força l'afició per la navegació esportiva. Entre els pioners i fundadors del Club Vela a Blanes el 1943 hi ha els germans Josep Maria i Ferran Pinto, Llorenç Coll, René Bourlon, Joan Vieta o Rafael Bataller. A partir d'aquella data no han parat de créixer el número de regates de vela que es disputen a la nostra platja. Amb el pas del temps va

augmentar considerablement el número d'aficionats a la vela. De fet, pocs mesos després de la fundació del Club s'hi incorporen altres noms com Ramon Doll, Josep i Lluís Figueras-Dotti, Josep Maria Grau, Amat i Josep Carreras, Federico Santa-Olalla o Emili Rakosnik.

Juntament amb el port esportiu i pesquer i la moderna llotja del peix, el Club de Vela Blanes és l'altre gran equipament de la platja de la badia. La construcció del seu port nàutic comença a partir de 1971, després d'estar molts anys amb unes instal·lacions rudimentàries instal·lacions sobre la mateixa platja, on es varaven les embarcacions i on hi havia un local social. Aquest nou equipament va fer desaparèixer el tram de platja de davant del passeig de la Maestrança. El 2014 el Club Vela ha modernitzat les seves instal·lacions i ha permès ampliar la superfície transitable del passeig amb un nou passeig i una zona infantil.

La platja a partir del turisme de masses

1958, any clau pel desenvolupament turístic

L'any 1958 ha esdevingut una data prou significativa per comprendre els inicis del turisme de masses a casa nostra. Aquest any Blanes serà declarada *Villa de interés turístico* i s'inauguraran el Park Hotel, l'Hotel Ruiz (Josep Ruiz) i el primer càmping de la vila: el Càmping S'Abanell (J. Rabassa i Quimeta Robert). Tant el Park Hotel com el càmping S'Abanell es trobaven emplaçats en un dels indrets més privilegiats de la població, llavors encara verge i dominat per un ampli sorrell i una extensa pineda que arribava fins a la platja. En un futur, tot aquest espai que arriba fins ben a prop de la desembocadura de La Tordera, es convertirà en la zona turística per excel·lència de Blanes, on s'instal·len un bon nombre d'edificis d'apartaments i de càmpings. Després del càmping s'Abanell en van obrir altres, com el Blanes (1960), Vora Mar (1963), Bella Terra (1962), Cavall de Mar, El Pinar, La Masia (1959), Reina Maris, Roca, Solmar i Blanc, que sumen els 11 càmpings oberts actualment. Abans que existissin aquests càmpings la pineda de s'Abanell ja acollia de manera anual les acampades dels nois del Frente de Juventudes i també alguns turistes que hi arribaven amb vehicles particulars.

L'escriptor Josep Pla, en la presentació de la reedició de la seva coneguda guia *Costa Brava* (1941), també situa el 1958 com una data clau per entendre el canvi de fessomia que va experimentar el litoral gironí en pocs anys. Concretament el 1964, en el pròleg de la cinquena edició del llibre ara esmentat escriu: "Si se comparan las primeras ediciones de esta guía con la actual, el lector podrá darse cuenta de las enormes mudanzas ocurridas, en un espacio de tiempo cortísimo en este litoral. Cuando fue concebida, este país era un paraíso geográfico que conocían, aparte de los nativos, muy pocos iniciados. En los últimos años, lo que se conoce hoy universalmente por Costa Brava ha entrado en la corriente turística general y a partir de 1958, se ha proyectado sobre ella una avalancha humana de unas proporciones desorbitadas."

Un indret molt representatiu del barri dels

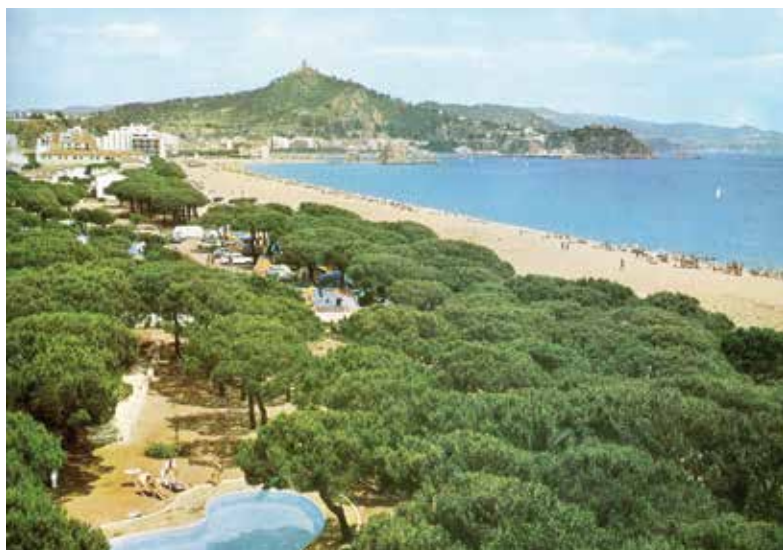

El rec. Vall de Burg (actual passeig de la Marina) Núm. Reg. 41.616. Foto Àngel Toldrà Viazó (AMBL)

Vista aèria de s'Abanell amb el Park Hotel. 1958. Fons TAFANAC (ANC)

Pins són el grup de cases de Nostra Senyora del Vilar, conegudes com “les cases barates” i emplaçades a primera línia de la platja. Van ser construïdes a la segona meitat de la dècada dels cinquanta per l’ Obra Sindical del Hogar i l’arquitecte responsable d’aquest projecte fou Ignasi Bosch. La idea inicial contemplava fer tot un seguit d’habitatges per als treballadors de l’empresa SAFA. En total es van projectar trenta-dues cases de planta baixa, cent vuitanta de planta baixa i pis i una dotzena de cases de planta baixa (on hi havia el comerç) i dos pisos. El barri es dotava amb una sèrie d’equipaments, a part de les botigues i els tallers, que el feien bastant autònom. Hi havia el “Hogar del Productor”, centre mèdic, pista esportiva, església... Quan el 1961 s’inaugurava aquest nucli de cases, els veïns que hi vivien es trobaven aïllats del poble i encara s’havia de fer realitat el passeig marítim de s’Abanell que connectés amb el centre.

S'Abanell vist des del Park Hotel. 1964 c. Núm. Reg. 18.281. Col·lecció Revista Blanes (AMBL)

A finals de la dècada dels cinquanta l'Ajuntament de Blanes va començar a impulsar activitats per fomentar *toda clase de manifestaciones culturales, festivas y deportivas con el fin de que la afluencia de forasteros, tráfico de viajes y demás circunstancias aconsejables se vaya incrementado*.¹² Al mateix temps va creure que seria beneficiós que la població fos declarada *villa de interés turístico* i així ho va sol·licitar al ministre d'Informació i Turisme de l'època. A l'hora de tramitar l'expedient es van tenir en

compte tota una sèrie de factors que ajudessin a fer possible aquest objectiu, com la situació privilegiada a l'inici de la Costa Brava, la bona comunicació amb Girona i Barcelona, el seu jardí botànic, el patrimoni arquitectònic d'època medieval i les seves cales i platges.

Però abans de la data de 1958 ja hi havia un primitiu nucli hotelier a la població. Bàsicament eren cases particulars del centre del poble que havien estat transformades en fondes i pensions. Les més emblemàtiques eren la Fonda del Centro (Joan Padern), la Fonda Doll (Teresa Doll), la Pensió Setmanes (J. Robert), la Pensión Marina (Xirgu), la Casa Plata (Teira), la Villa Matilde als Pins, la Fonda Tarrés... També hi havia alguns hotels emplaçats en luxoses cases d'*americanos*, com l'Hotel Miramar (E. Pericó), a l'antiga Villa Obdúlia, i l'Hotel Mediterrani (Baldiri Gres), a la que fou residència dels Milà i Camps. La seva principal clientela era el

12 Fons de l'Administració municipal. 11.4.. Cultura i Instrucció pública. Promoció turística. Sol·licitud de vila d'interès turístic. Lligall núm. 602 (AMBL)

Creuers a la platja. 1972 c. Núm. Reg. 35.699 Fons Juli Barber (AMBL)

turisme familiar, sobretot de gent de Barcelona i del país, però tímidament, amb l'obertura del règim franquista, també aniria augmentant la presència del turisme estranger.

Aquell 1958 també se celebrava el centenari del naixement de l'escriptor Joaquim Ruyra i s'inaugurava un monument que l'honorava al passeig de la Mestrança. Per aquella ocasió s'hi van plantar més d'un centenar de pins, que encara hi són. Els pins tenien continuïtat amb els plàtans del passeig de Mar, que arribaven fins a la Riera, i contribuïren a canviar la fesomia de la platja més propera al port.

El boom turístic: sol i platja

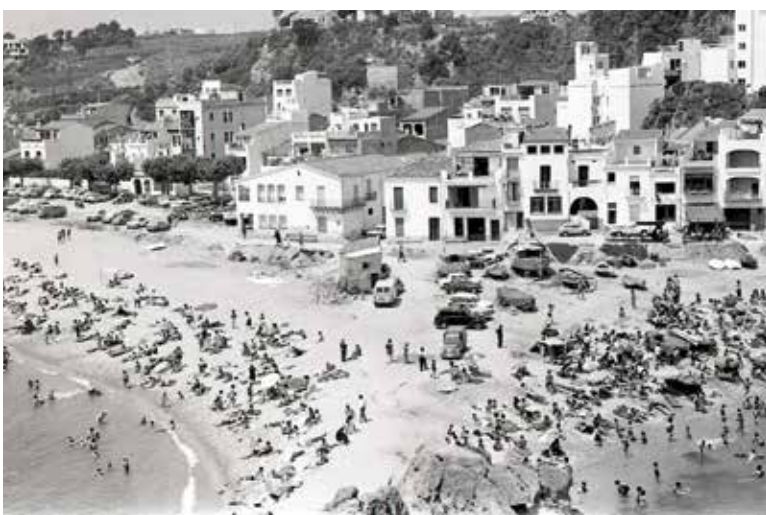
Si durant l'any 1958 es van obrir alguns dels establiments que esdevindrien emblemàtics per a la població, podem dir que l'any 1962 és l'any de la consolidació del negoci turístic a Blanes, molt enfocat en el sol i la platja. Aquest any obriran alguns dels hotels i locals més populars entre els turistes i la joventut local i de les rodalies. Ens referim, entre d'altres, a l'obertura dels hotels Hotel Rosa (Rafel Casamor), Hotel Pop Coronat (Glòria Garriga), Hotel Costa Brava (Eusebi Geremias) i Hotel S'Aguya (Narcís Maragall); de les pensions Residència Ski-Mar (Joan Ruiz), Pensió Pi-Mar (Francesc Portas) i Pensió Regina (Joan Llambí); del Càmping Bellaterra (Josep Ametller); dels bars Bar Cruce (Antonio Martínez), Bar El Porrón (Josep Ponsdomènech) i Bar La Bodega (Josep Sola) i de les sales de festa Els Piteus (Ramon Ramos), El Cellar (Miquel Rocafort) i El Cortijo (Paul Vincent). Posteriorment obriran les seves portes altres negocis relacionats amb el turisme, com l'Hotel Horitzó (Narcís Sicra) o l'Hotel Bitàcora (Ramon Doll), l'Hotel S'Auguer i el Night Club Acapulco (Pere Castany), oberts l'any 1964. Alguns estaran vigents durant una llarga temporada, però d'altres aviat hauran de tancar, potser per la gran competència i per l'aparició de locals més moderns i amb un major aforament. Algunes d'aquestes sales de festes i de ball són La Paleta (Josep Campins), Sa Roca (Jo-

Restaurant Únic Parrilla. Passeig de la Mestrança. Anys seixanta. Núm. Reg. 41.973. Col·lecció Dolors Segura (AMBL)

Construcció del port del Club Vela 1971c. Núm. Reg. 37.480. Fons Anna M. Barnés-E. Ros (AMBL)

Platja de Sant Andreu i s'Abanell, abans de fer-se el passeig de la Marina. 1966 c. Núm. Reg. 8.495. Fons Joaquim Robert (AMBL)

sep Garcia), La Cueva (Ma. Roser Domènech), Nice-Club (Josep Corretger), Morro-Curt (Salvador Capdevila), Cala Bona (Jaume Puig), La Gavina (Antoni Trinceria), Club San Antonio (Carme Ruiz). En aquesta llista també s'hi ha d'afegir les tres noves grans discoteques dels primers anys setanta, Peroppe's, Club Medieval i Atlantis, així com les sales de festes d'alguns hotels, com l'Eva.

En els anys seixanta i primers setanta van obrir-se molts més hotels, com el Boix Mar, l'Stella Maris, el President (1969), el Pi Mar, el Diplomàtic o el Consul Park (1972). Més tard obrirà l'Esplèndid i en el tram final de l'Avinguda Vila de Madrid és on hi ha els hotels més moderns del poble (Blau Mar, Blau Cel o Beverly Park) i els càmpings, que ajudaren a conservar la pineda de s'Abanell de primera línia marítima. Al costat dels nous hotels que van anar obrint i dels alts blocs d'apartaments - un dels primers va ser el Nautilus (1966), construït davant de la platja - es va crear un nou passeig de gairebé dos quilòmetres. Els Pins es convertiria en la zona turística per excel·lència, sobretot a partir del tancament de pràcticament tots els hotels cèntrics del poble, ja a partir de la dècada dels vuitanta.

A primera línia de la platja del centre se situaven alguns dels equipaments d'esbarjo més po-

pulars. Els banys Mediterrani s'emplaçaven davant de l'hotel amb el mateix nom, prop del monument a Ruyra, i eren un punt de reunió habitual per un bon número de banyistes. A prop seu hi havia les casetes de bany de la fàbrica SAFA i el restaurant Únic parrilla, a peu de platja, especialitzat en la cuina del peix. Gairebé davant del Centre Catòlic s'hi va construir una pista per practicar l'hoquei patins i que també va servir per jugar a bàsquet i que es va transformar en la pista de ball "Maricel". Va estar oberta des de finals de la dècada dels quaranta fins a mitjan dels cinquanta i la regentaven l'Albert Fradera, en Pepito Sola, en Torres i en Josep Cuello. Els banys La Gorgònia estaven situats a la platja del davant del carrer Muralla i feien la funció de bar i pista de ball a la nit. A prop, ja a tocar amb la Riera, s'hi va fer la pista del Club Bàsquet Blanes que, inaugurada a finals dels anys cinquanta, estaria en funcionament fins que es va fer el pavelló esportiu dels Pins. A principi del segle XX aquest sector va acollir el primer camp de futbol del Blanes.

Una altra de les ofertes lúdiques enfocades als turistes eren els creuers, que durant els anys seixanta tenien parada al mig de la platja de la badia i provocaven les queixes dels molts banyistes que omplien la platja, fins que finalment es va canviar la seva ubicació.

Els nous passeigs davant la platja

A l'actual passeig de la Mestrança, sobretot al tram final, fins ben entrada la dècada dels cinquanta, s'hi acostumaven a dipositar les runes de les obres. Ja a la dècada dels seixanta i amb la construcció del nou port del Club de Vela, a partir de 1970 es fan zones de jardins amb bancs, gronxadors i estanys, en temps de l'alcaldia de Domènec Valls i sobretot amb Jordi Bacardit (1973-1979).

Guillermo Narberhaus (Waldbröl, 1904 -Barcelona, 1981) era un arquitecte de jardins. Un artista a qui li agradava definir la jardineria com una ocupació que combina la ciència, l'art i la vocació. A Blanes, a part de la seva gran tasca en el Jardí Botànic Marimurtra, fou el responsable del disseny per a l'enjardinament del passeig de Mar, des del Centre Catòlic a la Font de la Mare de Déu del Carme. Les obres van durar dos anys (1975-1976) i suposaren una notable millora de la façana marítima. El Club de Vela s'acabava de construir i segons relata l'alcaldia Bacardit en una entrevista amb la historiadora M. Àngela Sagrera, "el cap de Ports d'aleshores, el Sr. Carlos Sánchez, va permetre delimitar convenientment l'espai i així poder guanyar terreny per al futur enjardinament. Narberhaus es va entusiasmar amb la idea i va fer un estudi, que mai va voler cobrar, i que es va tirar endavant amb mitjans propis de l'Ajuntament, com la intervenció dels tècnics municipals per a la connexió de llum i aigua, i la feina de la brigada d'obres

*El passeig quan feia la funció d'aparcament de cotxes.
1975 c. Núm. Reg. 13.519. Fons Recvll (AMBL)*

Destrosses al passeig de s'Abanell. 1985. Núm. Reg.40.491. Fons Anna Ma. Barnés (AMBL)

en la seva execució.”¹³ Els prop de 125 pins que hi existien des de finals de la dècada dels cinquanta no es van tocar i es projecta un passeig jardí amb flors, basses d'aigua, bancs i un roserar al tram final, a tocar amb la font del Carme. Tot plegat va transformar un espai sense encant, on sovint servia per a abocar-hi runes, en un passeig que reivindicava els espais de bellesa natural i la vocació botànica de Blanes. Algunes fotografies mostren el canvi radical d'aquest sector, com la que ens mostren la zona del monument a Ruyra totalment ocupada pels vehicles, amb matricules de totes les nacionalitats, que hi aparcaven, gairebé sobre la mateixa sorra de la platja.

Antigament, els blanencs anaven a la platja de s'Abanell a buscar pinyes o jaç, a fer la berenada amb l'escola, de camí cap els camps de conreu de la Tordera... Amb l'arribada del turisme, blanencs i immigrants acabats d'arribar, veuran altres possibilitats a la platja de s'Abanell, sobretot molts llocs de feina en el món de l'hostaleria. Quan l'any 1925 s'inauguren les Escoles de la Vila (l'actual col·legi Joaquim Ruyra), aquest equipament educatiu es trobava al final de la zona urbanitzada del poble. Davant seu s'hi estenia la sorra de la platja, i en paral·lel hi passava la riera de la Vall de Burg, que desembocava al costat de sa Palomera, on les dones anaven a fer la bugada.

La gran extensió de sorra que s'havia de caminar per arribar fins al mar pateix un retrocés, bàsicament perquè al seu damunt s'hi construeix una carretera, les voreres, una zona d'aparcament per als vehicles a primera línia de la platja, les casetes de serveis i restauració i, també, un llarg passeig per a vianants des de sa Palomera fins a la nova zona turística.

L'estiu de 1967, l'alcalde Domènec Valls inaugura els nous accessos al barri dels Pins i al

13 SAGRERA, M.À. "Guillermo Narberhaus". Blanda 12 (2009)

passeig de s'Abanell i el 1979, l'Ajuntament presidit per Maria Dolors Oms reinstaura el nom tradicional del passeig (del 1974 a 1979 rebia el nom d'Almirall Carrero Blanco). El setembre de 1982 s'inaugura la urbanització del passeig de s'Abanell tal i com la coneixem actualment, amb el característic terra de rajoles de color blanc i vermell. Un any després, les màquines fan desaparèixer

Els roserar projectat per Narberhaus. 1979 c. Núm. Reg. 41.712. Col·lecció Pere Viñas (AMBL)

la penya dels Piteus i en el seu lloc s'hi construeix una carretera i el passeig de la Marina, que queda pràcticament enllestit el mes de setembre de 1983. El nou passeig segueix la mateixa estètica que el tram fet a s'Abanell. Amb l'enderrocament dels Piteus també es fan unes zones enjardinades i una carretera de doble sentit des de l'actual plaça de Catalunya fins a la plaça dels països Catalans, que continuaria en paral·lel al nou passeig que arriba fins al carrer Mercè Rodoreda.

L'any 1985, un fort temporal malmet considerablement una bona part del passeig i s'ha de tornar a reconstruir. Malauradament, tots sabem que els temporals de mar, més o menys intensos, l'han tornat a destrossar en alguns trams, com va passar el 1996 o el 2008.

L'any 1994 el passeig de Mar presenta un nou aspecte. El 6 de juliol s'inaugura oficialment l'obra de l'aparcament soterrani que gestiona l'empresa SABA. Després de gairebé 30 anys amb l'aparcament de cotxes damunt del passeig, aquest espai tornava a quedar lliure i a disposició dels vianants, i disponible per a la realització de celebracions i actes lúdics i esportius de manera temporal. Els clients de les terrasses o els caminants que seien als nous bancs de fusta podien gaudir de la visió de la platja sense cap barrera visual que els privés de la visió directa al mar.

Construcció de l'aparcament soterrani del passeig. 1993. Foto Antoni Reyes (AMBL)

LA FRANJA COSTANERA DES DE 1956 FINS EL 2006: 50 ANYS DE GESTIÓ DESINTEGRADA

El passat, el present i el futur de Blanes va estar, està i estarà lligat a la seva façana marítima prenent com a base el comerç, la indústria o el turisme.

Evolució de la superfície de platja (1956-2006)

Als anys 50 i 60 el delta estava en fase de creixement durant la qual es va arribar a guanyar fins a 20 metres de superfície de platja en 20 anys. Aquest creixement va tenir lloc gràcies a l'aportació de sorres transportades al llarg de la conca del riu Tordera, que és la font de la sorra de les platges més properes al delta. De fet, podem dir que aproximadament el 90% de la sorra que forma les platges des de Blanes fins a Calella prové de les aportacions de sediments de la Tordera. La resta de la costa del Maresme fins a la desembocadura del riu Besòs a Sant Adrià de Besòs també rep sorra procedent de la Tordera, tot i que en un percentatge menor.

Evolució històrica (1956-2006) del delta de la Tordera (Enric Sagristà)

El seguit d'actuacions antròpiques que es van dur a terme en els anys següents, tant a la conca del riu com al propi delta, van fer que les aportacions es reduïssin, la qual cosa es va traduir en un dèficit de sorra a les platges del delta de la Tordera. A partir dels anys 80 el delta entra en una fase d'erosió i la platja de s'Abanell arriba a desaparèixer en certs punts. Els valors de retrocés absoluts són d'entre 25 i 40 metres per a s'Abanell i s'arriba als 250 metres en alguns trams de costa al voltant de la desembocadura de la Tordera.

El canvi en imatges

1930 - La desembocadura de la riera de la Vall de Burg.
Fons Salt (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

1940 - Zona portuària a la dècada dels quaranta.
Fons Salt (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

1940 / 1950 - Panoràmica de Blanes des de Sant Joan a
nals de la dècada dels quaranta. Fons Salt (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

1944 - Efectes d'un temporal al passeig de Mar.
Fons R. Bataller (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

1958 - Platja de Sant Andreu de sa Palomera.
Fons R. Bataller (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

1915 - Desembocadura de la Riera i barques a la platja de
Sant Andreu. Fons Josep Pons i Girbau (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

1973 - Concurs de pesca. Platja de s'Abanell.
Fons Juli Barber (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

1971 - Passeig de la Mestrança. Fons Ana Maria Barnés i Esperança Ros (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

1970 - Sa Palomera i platja de s'Abanell. Inici dècada dels 70. Fons Ana Maria Barnés i Esperança Ros (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

1970 - Platja de s'Abanell. Els Pins, amb el Park Hotel i els apartaments Nautilus. Inici dècada dels 70. Fons Ana Maria Barnés i Esperança Ros (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

1970 - Els Pins de s'Abanell. Anys 70. Fons Ana Maria Barnés i Esperança Ros (AMBL)

2016 - Foto: Enric Sagristà

Actuacions realitzades al delta de la Tordera i platges adjacents

En els darrers 80 anys s'han realitzat moltes modificacions a la conca de la Tordera i la façana costanera del delta, unes amb més incidència que d'altres.

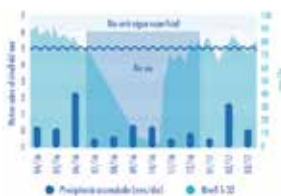
1942. Construcció de motes als marges del riu: l'aixecament de murs de sorra (motes) a banda i banda del riu va fer que es reduís la capacitat de desbordament en períodes de gran crescuda. Des de llavors, la connexió amb els canals secundaris que ja existien a la zona del delta és molt difícil. Abans de fer les motes, quan la Tordera es desbordava l'aigua del riu carregada de sorra es canalitzava a través de la riera de la Vall de Burg i nodria directament la platja de s'Abanell, a la zona de sa Palomera. L'onatge de llevant repartia aquesta sorra al llarg de tot s'Abanell.

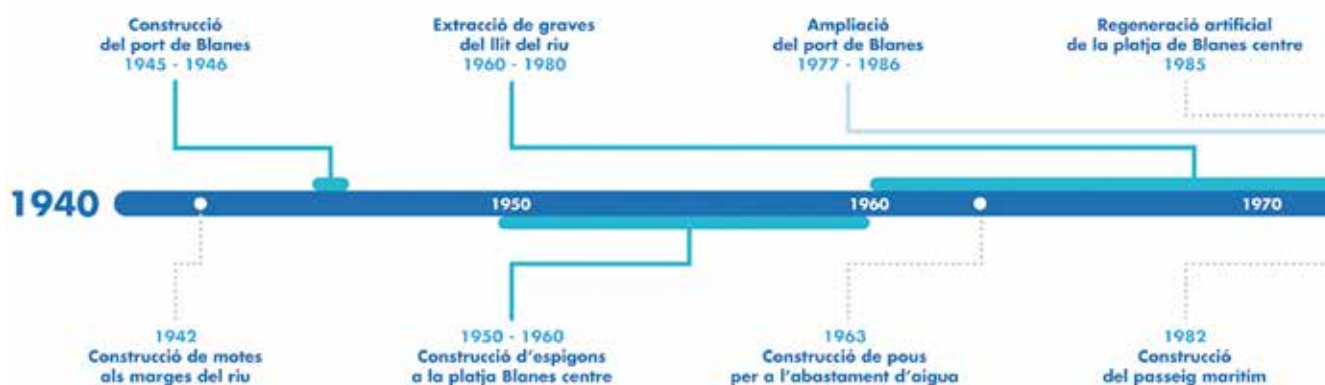
1945-46. Construcció del Port de Blanes: el port es construeix a cobert del sortint natural de la Punta de Santa Anna amb un moll paral·lel a la costa per protegir de l'onatge la zona d'avarada de les barques de pesca. Tot i l'impacte de la seva construcció, la seva incidència en la dinàmica costanera es limita només a uns 300 metres adjacents.

1950-60. Construcció d'espigons a la platja Blanes centre: es van construir dos espigons perpendiculars a la costa, entre sa Palomera i el port, amb la idea de protegir el passeig marítim i estabilitzar la platja. No obstant això, la conseqüència ha estat una altra: els espigons dificulten el transport transversal de sorra, amb la qual cosa augmenta l'erosió en períodes de temporal, sobretot de llevant o gregal.

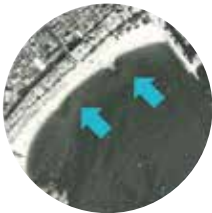
1963. Construcció de pous per a l'abastament d'aigua: als anys 60 es van començar a instal·lar els primers pous de captació d'aigua de l'aqüífer per poder satisfer la creixent demanda d'aigua com a conseqüència de l'augment del turisme. Actualment, una quinzena de municipis des de Tossa de Mar fins a Arenys de Mar es nodreixen d'aigua de la baixa Tordera. El consum ha experimentat un fort increment i fa que el nivell dels aqüífers bai-

xi dràsticament a l'estiu. Aquest fet, juntament amb les característiques del clima Mediterrani, fa que el riu es quedi sense aigua superficial durant aquest període.

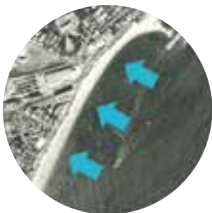
1982. Construcció del passeig marítim: el passeig marítim de s'Abanell es va construir literalment sobre la sorra de la platja. Cal recordar que una platja es defineix com la zona d'interacció entre el mar i la terra que es troba afectada per l'onatge. S'Abanell és un exemple de com la pèrdua de superfície de platja és conseqüència directa de l'ocupació per infraestructures artificials. Per aquest motiu, no ens hauria d'estranyar tant que els passejos marítims sovint quedin malmesos durant els grans temporals.

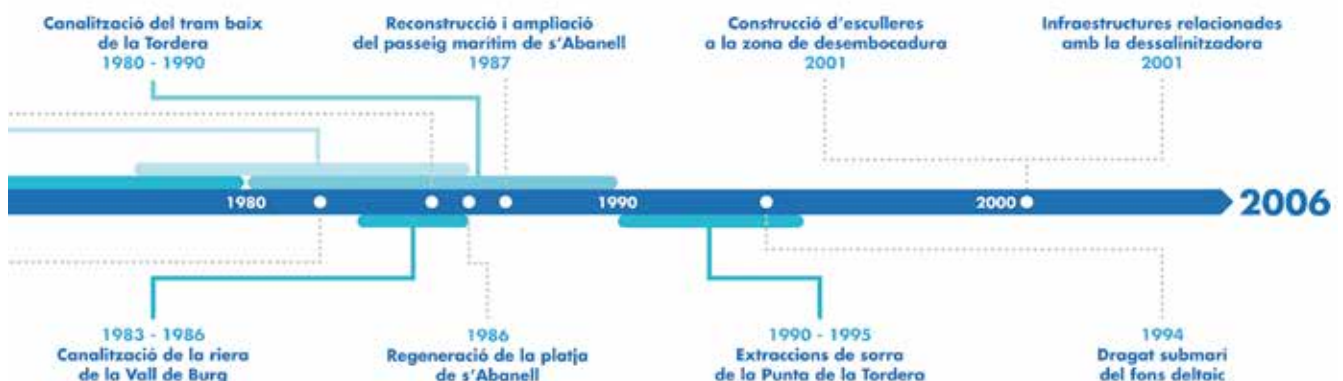
1985. Regeneració artificial de la platja de Blanes centre: el Pla d'Ordenació de Platges de l'Ajuntament de Blanes va dur a terme una regeneració artificial de sorra. El propi pla justificava l'actuació així: "aquesta superfície de platja està saturada de banyistes a l'estació estiuenca, cosa que fa necessari incrementar l'esmentada superfície amb el fi de dotar als usuaris d'un espai i comoditat que ara mateix els manca".

1960-1980. Extracció de graves del llit del riu: s'estima que es van extreure uns 2.2 milions de metres cúbics de graves del llit del riu Tordera. Aquest fet va provocar un descens d'1.5 metres de mitjana del nivell del riu. Per aquest motiu, la capacitat de transport de sediments del riu es va reduir entre un 65 i 75% durant els anys d'extracció i al llarg de les dècades següents. Això va provocar la reducció del transport potencial del riu i, per tant, la quantitat de sorra que arribava al mar i a les platges.

1986. Regeneració de la platja de s'Abanell: el Pla d'Ordenació de Platges de 1985 de l'Ajuntament de Blanes és el primer que posa de manifest la problemàtica de la platja de s'Abanell. Allà es documenta que la platja pateix erosió a causa dels temporals de llevant i que ha perdut la capacitat natural que abans tenia de recuperació. Es decideix fer una regeneració artificial de sorra al seu tram nord.

1977-1986. Ampliació del port de Blanes: l'ampliació del port va consistir en la construcció d'un conjunt de molls al tram de platja d'avarada interior del port. Amb aquesta actuació es va eliminar de forma definitiva un terç de la platja de Blanes centre. Com a conseqüència d'això la dimensió de la platja va variar considerablement i la seva dinàmica es va modificar.

1980-1990. Canalització del tram baix de la Tordera: a la zona del delta hi ha constància de dos "trencs" o punts de desbordament. El de la Vall de Burg conduïa part dels sediments de les grans Torderades directament a l'extrem nord (zona de sa Palomera), la qual cosa nodria la platja de s'Abanell sencera gràcies a la redistribució que en feien els temporals. El mateix passava a la banda de Malgrat. La canalització del tram final del riu impedeix la connexió entre la Tordera i els trencs, de manera que es redueixen les aportacions de sorra a aquestes platges, precisament les que més problemes d'erosió tenen en l'actualitat.

1983-1986. Canalització de la riera de la Vall de Burg: després de la canalització es podria dir que la riera de la Vall de Burg va passar a ser purament un col·lector pluvial. El transport de sediment anual de la riera ja s'havia vist reduït amb la seva desconexió de la Tordera. A conseqüència d'aquest projecte es perd tota capacitat de transport i de nodrir de sediments la platja de s'Abanell.

1987. Reconstrucció i ampliació del passeig marítim de s'Abanell: com a conseqüència de les destrosses ocasionades per un temporal de llevant, es va decidir reconstruir el passeig marítim i reforçar-lo amb una escullera per tal de fer-lo més resistent. Ara bé, també es va aprofitar per eixamplar-lo i allargar-lo ocupant encara més superfície de platja.

1990-1995. Extraccions de sorra de la Punta de la Tordera: algunes actuacions es van fer de forma descontrolada, i s'han conegut a través de comunicacions personals publicades posteriorment. Aquest és el cas de les extraccions de sorra de la platja de la Punta de la Tordera durant 5 anys consecutius per col·locar-la a la platja de Blanes centre amb la finalitat d'engrandir-la. Això va provocar una acceleració del retrocés de la platja a la zona de la Punta.

2001. Construcció d'esculleres a la zona de desembocadura: aquestes defenses van eliminar la mobilitat pròpia del canal del riu i en van fixar l'orientació. A partir d'aquell any va canviar la manera com es distribueixen els sediments un cop arriben al mar. Una gran quantitat es dirigeixen mar endins i, per tant, es redueix l'aportació de sediments a banda i banda de la desembocadura, on actualment hi ha una erosió més alta.

1994. Dragat submarí del fons deltaic: aquest any, per encàrrec del Ministeri d'Obres Públiques de l'Estat, es van extreure de l'ordre d'1 milió de m³ de sorra en un tram de 4 km del front marí davant del delta del riu Tordera per regenerar les platges del Maresme. El forat que va causar l'extracció va desestabilitzar el perfil de la platja i va augmentar la pèrdua de sorra a la part emergida, sobretot a l'extrem sud de s'Abanell. Actualment, tot i que s'ha reomplert de nou amb les regeneracions del 2007-2009, encara queda una cicatriu important a la zona dragada.

2001 Infraestructures relacionades amb la dessalinitzadora: la forta erosió que ha patit aquesta zona de la desembocadura ha fet que al cap de pocs anys de la construcció de la dessalinitzadora, la caseta amb la maquinària de bombeig quedés a tocar del mar, motiu pel qual va ser necessari protegir-la amb una escullera. Aquesta fa de barrera per la desembocadura i impedeix que el riu s'orienti en direcció a Blanes. Això dificulta molt l'aportació de sediments cap a la platja de s'Abanell, sobretot a la zona dels Pins, precisament on l'erosió ha estat més alta els darrers anys.

Com ha canviat la distribució de la sorra

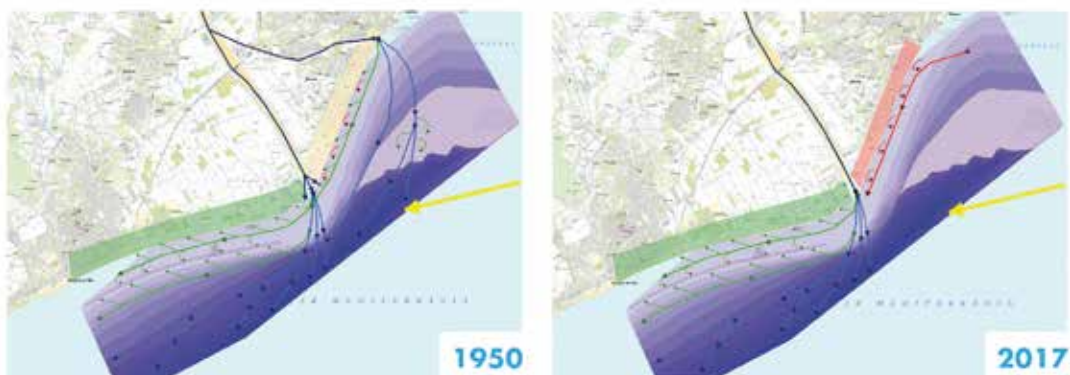
Tenint en compte que les aportacions de sorra les fa el riu i que quan la sorra arriba al mar és l'onatge el que s'encarrega de distribuir-la, podem afirmar que els canvis produïts per les actuacions humanes a la zona del delta han modificat la manera com la platja respon davant l'onatge que incideix a la costa. És important tenir en compte que les grans crescudes de la Tordera solen anar lligades a temporals marítims, majoritàriament de llevant i, en menor mesura, de garbí.

Onatge de llevant:

L'onatge de llevant incideix directament sobre la platja de s'Abanell amb una energia molt elevada i, per tant, presenta una gran capacitat de mobilitzar la sorra. Als anys 50 aquests temporals erosionaven la sorra de s'Abanell, però, en gran mesura, aquest efecte quedava equilibrat gràcies a la riera de la Vall de Burg. Aquesta riera nodria de sorra l'extrem nord de la platja i l'onatge de llevant la repartia al llarg de tot s'Abanell.

Malauradament, les modificacions fetes els darrers anys han fet, per una banda, que la riera pràcticament ja no porti sediments i, per l'altra, que la zona de la Punta de la Tordera no en rebi suficients des del propi riu. Aquesta nova situació no permet que l'onatge reparteixi la sorra durant els períodes de crescuda i provoca que a la platja de s'Abanell predomini l'erosió durant l'onatge de llevant.

A la banda de Malgrat de Mar, en canvi, el flux de sorra que es dirigeix al nucli urbà ha augmentat perquè els sediments que baixaven per les rieres abans que les canalitzessin i

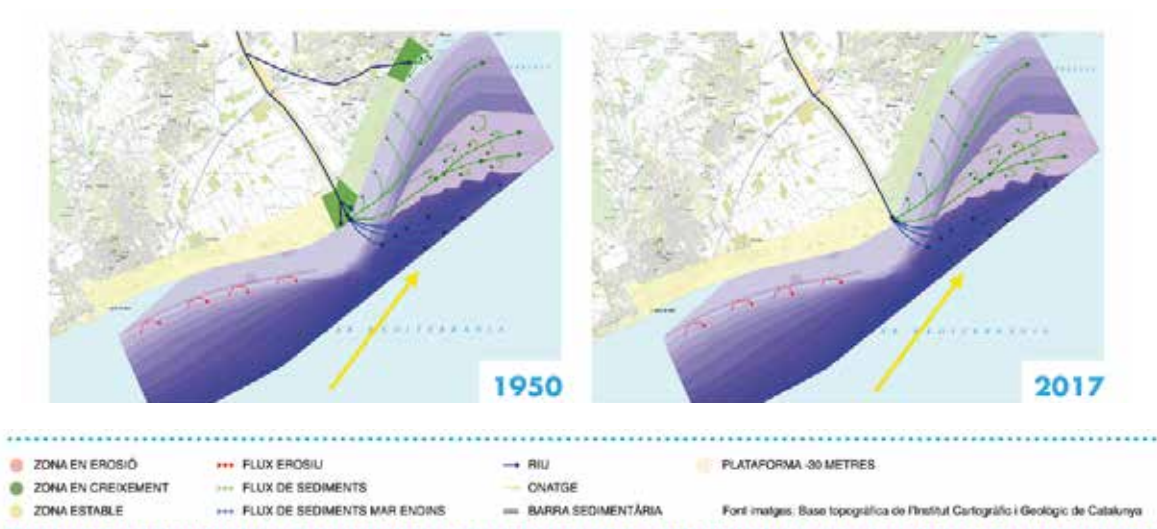
desconnectessin de la Tordera baixen ara pel canal principal del riu i l'onatge de llevant alimenta les platges de Malgrat de Mar i la seva barra litoral.

**Barra litoral: acumulació de sorra a la part submergida de la platja formada pel flux de sediments provinents dels rius. Una barra litoral és una defensa natural que protegeix la costa, ja que actua dissipant l'energia de l'onatge en fer trencar les onades mar endins i no a la mateixa línia de costa.*

Onatge de garbí:

L'onatge de garbí, menys fort que el de llevant, incideix amb més energia sobre la costa de Malgrat de Mar. En aquesta zona la barra litoral sedimentària del front marítim malgratenc actua dissipant l'energia de l'onatge, ja que fa trencar les onades a uns 50-100 metres de la costa, que queda més protegida.

Respecte de la dècada dels 50, a la desembocadura del riu s'ha eliminat la mobilitat del tram final a causa de la canalització d'aquest tram. Això ha fet perdre la capacitat del riu de nodrir de sorra les zones més properes i ha fet augmentar la quantitat de sediments que van a parar mar endins.

A la banda de Blanes, antigament la riera de la Vall de Burg deixava sediments a l'extrem nord de s'Abanell i l'onatge de garbí els acumulava a la zona de sa Palomera, que actuava de barrera al seu torn. Finalment, els posteriors onatges de llevant repartien aquesta enorme quantitat de sorra cap a la resta de la platja de s'Abanell.

Escenaris de futur modelitzats a partir de la dinàmica de la platja el 2006

L'any 2006 diverses zones del delta van arribar a un estat crític, fet que projectava un futur molt negre tant pel delta com per les seves platges, entre elles la de s'Abanell. En aquest moment es va decidir fer una projecció de futur a partir de diversos models i, seguint la dinàmica que hi havia aquell any, projectar escenaris de futur a 3 escales temporals (5, 25 i 50 anys) per a 4 zones: Malgrat de Mar, desembocadura de la Tordera, platja de s'Abanell i Blanes centre. Aquests escenaris de futur permetrien plantejar una gestió adequada de tota l'àrea.

Malgrat de Mar (zona urbana)

Desembocadura de la Tordera

Malgrat de Mar (zona urbana): en aquesta platja es preveu que continuï l'avanç de la línia de costa a causa de l'augment de la quantitat de sediments que rep. Si es té en compte com les modificacions dels darrers 60 anys al riu han afectat la dinàmica del delta de la Tordera, l'escenari de futur mostra una continuació de la tendència al creixement de la superfície de platja de fins a 200 metres en els propers 50 anys.

Desembocadura de la Tordera: la dinàmica de l'any 2006 suggereix que les defenses costaneres instal·lades a la zona serien efectives només a curt termini (5 anys), fet que ha quedat demostrat durant els darrers anys. La previsió a mig termini (25 anys) mostra que les defenses actuals no serien efectives i que l'erosió les superaria. Així doncs, l'horitzó temporal de 2031 mostra una afectació important als càntings de la zona. Concretament, desapareixerien fins a 80.000 metres quadrats de superfície d'acampada a la banda de Malgrat de Mar i les parcel·les més pròximes al mar a la banda de Blanes, així com la carretera que uneix Malgrat de Mar amb la desembocadura. L'escenari de 2056 mostra retrocessos de la línia de costa de fins a 300 metres; és a dir, que es produiria la pèrdua de zones d'alt interès ecològic de la desembocadura (Xarxa Natura 2000) i la desaparició d'uns 365.000 metres quadrats de la superfície ocupada pels càntings.

Malgrat de Mar (zona urbana)

Desembocadura de la Tordera

Platja de s'Abanell: aquí es mostra un tipus d'escenari per a la zona nord (sa Palomera) i un altre de ben diferent per a la zona sud (desembocadura). A 50 anys vista, al nord es projecta una pèrdua continuada de superfície de platja fins a afectar el passeig marítim, la carretera i alguns edificis. La zona sud i centre, en canvi, es preveu que es mantingui estable i, fins i tot, que arribi a créixer en certs punts.

**Cal destacar que l'escenari hauria estat molt pitjor si se seguís la tendència erosiva de la zona nord anterior al 2006, ja que es veuria afectada la façana litoral i potser amb conseqüències negatives pels edificis de primera línia de mar. A la imatge es veu però que l'escenari que donen és més optimista això és conseqüència de la influència de les primeres regeneracions artificials de finals del segle passat.*

Platja de Blanes centre: en aquesta platja es produeix un procés natural anomenat 'basculació'. Pel fet de ser semitancada els temporals acumulen la sorra a la zona del port o bé a la de sa Palomera en determinades èpoques de l'any, situació que queda equilibrada durant les èpoques de calma. El fet que la modelització parteixi d'un moment en el qual la sorra estava acumulada a la banda de sa Palomera fa que, a la imatge, l'afectació més greu de la part urbana es visualitzi a la banda del port. Tenint en compte aquest fet, el que s'esperaria al 2056 seria que l'erosió afectés a tota la platja de Blanes centre i es produís una pèrdua considerable en superfície i volum de sorra que posaria en perill l'actual passeig de la Mestrança i la plaça de Catalunya.

CAP A UN NOU MODEL DE GESTIÓ DE ZONES COSTANERES (2007-2017)

Amb l'entrada del nou mil·lenni i després de dècades de patir els efectes de l'erosió costanera, s'ha produït un canvi en la manera de tractar els sistemes costaners i s'han desenvolupat noves directrius internacionals de gestió de costes. Malauradament, en la majoria de zones s'han quedat a mitges i s'han limitat a regenerar platges i dotar la costa de defenses, com ara esculleres o espigons, per tal de pal·liar els efectes de l'erosió. En el millor dels casos, s'han aturat algunes de les actuacions en rius més nocives com les extraccions d'àrids de la llera, però no s'ha actuat en recuperar la dinàmica dels rius i, és per això, que contínuament surten notícies a la premsa sobre els problemes ocasionats per l'erosió de la costa.

El delta de la Tordera i les seves platges, entre elles s'Abanell, no en són una excepció. L'any 2007 moltes zones del delta es van col·lapsar, es va arribar a perdre el 100% de la superfície de platja en certs trams, com ara a la zona de sa Palomera a Blanes. A partir d'aleshores, des de les administracions competents es va actuar en tres línies:

- 1) No fer més modificacions a la llera del riu Tordera: com ara ampliar canalitzacions o fer extraccions d'àrids.
- 2) Regenerar les platges periòdicament.
- 3) Protegir la costa amb defenses tipus esculleres.

Actuacions realitzades durant la darrera dècada

Cronologia de les actuacions realitzades la darrera dècada amb l'objectiu de pal·liar els efectes d'erosió sobre les platges.

Actuacions al delta de la Tordera durant la última dècada (Enric Sagristà)

Què és una regeneració i què passa després?

La paraula “regeneració” ja fa uns anys que va començar a formar part del vocabulari de la gent que viu en pobles costaners.

Regeneració de platja a Malgrat de Mar el 2017 (Enric Sagristà)

Una regeneració es realitza amb l'objectiu d'augmentar la superfície de platja disponible en zones que pateixen o han patit erosió, i tenir una recuperació total o parcial de la superfície prèvia a l'erosió. Si el motiu és tenir sorra per als banyistes, es farà just abans de la temporada d'estiu per evitar les grans llevantades de principis d'any. En canvi, si es fa com a mesura de protecció, es farà un cop acabada la temporada de bany i abans de l'inici dels temporals de tardor-hivern.

S'utilitza un vaixell de dragatge que extreu sorra del fons marí i la diposita a la platja emergida. La sorra dragada pot provenir del fons marí més proper a la platja a regenerar o bé d'altres zones, com per exemple de les bocanes dels ports on, periòdicament, s'hi acumula sorra en forma de barra.

El seu impacte és elevat sobretot a la zona d'extracció de sorra. En alguns casos es podria produir erosió a la platja d'extracció pel desequilibri del seu perfil al deixar un forat al fons marí. Pel que fa als organismes que viuen en aquells fons, el seu hàbitat es veu completament alterat. A més, sembla ser que els núvols de sediment fi que es generen durant l'extracció i la deposició de la sorra podrien afectar les praderies de posidònia més properes.

La sorra utilitzada en les regeneracions té un preu establert que actualment es troba al voltant dels 6 per metre cúbic. Les tres regeneracions de s'Abanell, fetes entre el 2007 i 2009, van portar a Blanes un total de 575.000 metres cúbics de sorra, els quals es tradueixen en uns 3,5 milions d'euros. És important, però, que distingim entre el preu i el valor. El valor de la sorra de les platges és molt més elevat que el preu que se li atorga en una regeneració. Les platges són l'hàbitat de nombroses espècies tan animals com vegetals. A més, nosaltres mateixos gaudim de forma totalment gratuïta del gran valor que la platja posa a la nostra disposició pel sol fet d'existir i estar en bon estat.

Les regeneracions fetes entre el 2007 i el 2009 a la platja de s'Abanell van tenir una funció

clau en l'estabilització del perfil de la platja. Malgrat la sorra va desaparèixer en poques setmanes, i la platja visible va quedar amb una amplada mínima, aquesta va servir per reomplir els forats creats a les zones d'extracció de sorra utilitzada per a regenerar les platges del Maresme al 1994. En aquell moment el Ministeri va assegurar que no hi hauria cap efecte nociu pel delta de la Tordera, tot i que a dia d'avui podem afirmar que no ha estat així i en patim les conseqüències.

La situació particular de s'Abanell no és extrapolable a la resta del delta de la Tordera, ja que hi ha trams com la zona dels càmpings de Malgrat que segueixen en un estat crític. És per això que se'ns planteja una nova qüestió: *Quin és el futur del delta de la Tordera? Quin delta volem?*

Diferents estudis que ens permetran avaluar l'estat actual de la platja de s'Abanell i el delta de la Tordera.

Per a gestionar de manera adequada la platja i tenint en compte les premisses de la Gestió Integrada caldrà conèixer dades tant de la pròpia platja com dels seus usuaris. En aquest sentit el grup de Sistemes socioecològics del CEAB ha realitzat tan a la platja de s'Abanell, dividida entre la part urbana (s'Abanell) i la part semiurbana (Punta de la Tordera), com al delta de la Tordera diferents tipus d'estudis per avaluar el seu estat actual.

Freqüentació d'usuaris

L'estiu de 2015 es van realitzar fotografies des de dos punts elevats diferents amb una visió panoràmica per comptar les persones que hi havia a la platja i poder fer una estimació del nombre d'usuaris, quines hores eren les de màxima afluència i quan arribaven i marxaven de la platja, entre altres paràmetres. Després de moltes hores de presa i tractament de dades, es va obtenir una diagnosi del comportament dels usuaris de s'Abanell i de la Punta de la Tordera.

	Visitors per day (mean value)	Activities (m2/visitor)	Value of the service (m2/visitor)	Value of the service (m2/visitor)	Value of the service (m2/visitor)	Value of the service (m2/visitor)	TOTAL BLANES (2015-2016)
s'Abanell	8.513	12-14 m2/visitor	20-150 m2/vis	3.237 (12-150)	13-12h	18-15h	897.222
"Pic" s'Abanell	10.649 (13/07/2015)	8-8 m2/visitor (02/08/2015-12h)	4-8-20 m2/vis (02/08/2015)	4.739 (12h) (02/08/2015)	13-12h (02/08/2015)	18h (02/08/2015)	
Punta de la Tordera	5.348	10-18 m2/visitor	30-143 m2/vis	1.814 (12-13h)	10-11h	13-14h (18-18h)	568.482
"Pic" Punta	7.400 (02/08/2015)	8-8 m2/visitor (02/08/2015-12h)	30 (02/08/2015)	1.814 (12-13h) (02/08/2015)	10-11h (02/08/2015)	13-14h (18-18h) (02/08/2015)	
TOTAL BLANES	13.860	13 m2/visitor	8-8-20 m2/vis	5.700 (12-150)	10-12h	13-15 h	1.465.702

*Valors corresponents a l'estiu de 2015

Resum de resultats de l'estudi de freqüentació a la platja de s'Abanell i la punta de la Tordera (Enric Sagristà)

Percepció i despesa directa dels usuaris

Durant el mateix període es va preguntar als usuaris la seva opinió i la despesa realitzada, la qual cosa ha permès conèixer la tipologia d'usuari d'aquestes platges, i quina platja volen en el futur per tal de poder aplicar-ho a una millora de la gestió. A continuació es mostren alguns dels resultats més destacats que s'han obtingut amb les dades de les enquestes.

Totes aquestes dades, juntament amb les de l'estudi de freqüentació, han servit per estimar la despesa directa dels usuaris de les platges de s'Abanell i la Punta de la Tordera en una temporada d'estiu; és a dir, quants diners es gasten els usuaris al llarg de la temporada de bany.

Valoració de la qualitat de la platja

Per avaluar de manera objectiva la platja es va realitzar un estudi en base els 13 indicadors de qualitat que formen part de l'Índex de Qualitat de Platges (BQI, en les seves sigles en anglès) els quals estan agrupats segons les funcions de la platja a nivell socioecològic: recreativa, natural i de protecció.

Després de fer un seguiment exhaustiu durant 12 mesos dels 73 paràmetres que conformen els 13 indicadors del BQI, les dues platges han obtingut les puntuacions següents:

*Valors corresponents a l'estiu de 2015

L'Índex de Qualitat de Platges a s'Abanell (Enric Sagristà)

Zona de mostreig (Enric Sagristà)

Balanç sedimentari i control de l'aqüífer.

Els cursos d'aigua litorals, com ara els rius i les rieres, són la principal font de sediments per moltes platges. Com hem vist a la Tordera, durant dècades es van extreure grans quantitats de sorra de la llera del riu i es va immobilitzar la desembocadura, la qual cosa va provocar que l'aportació de sediments cap a les platges del delta (inclosa s'Abanell) es reduís considerablement. Aquest fet ha provocat una forta erosió a la platja on s'han perdut de mitjana uns 40 metres d'amplada.

Estudis recents al delta relict de la Tordera i el material acumulat en la zona submergida suggereixen unes aportacions històriques de 200.000 metres cúbics anuals de sediment per part del riu.

1) Quanta sorra arriba al mar procedent de la Tordera actualment?

Segons les dades obtingudes entre 115.000 i 130.000 metres cúbics de sorra cada any, l'equivalent a unes 120 piscines olímpiques plenes de sorra.

Si tenim en compte que un metre cúbic de sorra en una regeneració de platja costa 6 euros, podem afirmar que la Tordera ens està "regalant" en torn del 1 milió d'euros a l'any en sorra.

2) Hem recuperat l'ordre de magnitud de les aportacions històriques?

S'estima que entre els anys 60 i 90 l'aportació anual era de tant sols entre 20.000 i 40.000 metres cúbics en comparació amb els 200.000 metres cúbics d'aportacions que hi havia antigament en base als estudis del delta relict. Aquest període va ser el més afectat per les actuacions fetes al riu que van fer disminuir considerablement la seva capacitat de transport de sediments.

Per tant, es podria dir que l'aportació de sediments es troba en fase de recuperació.

3) Com sabem com es reparteix aquesta sorra un cop arriba al mar actualment?

Un cop arriba al mar, l'onatge marítim és l'encarregat de distribuir la sorra procedent del riu cap a nord i sud del Delta. La relació que hi ha entre les dades de transport de sediments obtingudes en el present estudi i les dades d'onatge, podrem estimar la quantitat de sediment que va anualment cap a Blanes, quant va mar endins i quant va cap a Malgrat de Mar i la resta del Maresme.

4) Quin paper juga l'aqüífer?

El nivell de l'aigua subterrània, la que hi ha a l'aqüífer, està directament relacionat amb l'escorrentia superficial; és a dir, si baixa aigua o no per la llera del riu. Aquesta aigua és la que transportarà els sediments riu avall. Per tant, si l'aqüífer està en un nivell òptim és més probable que baixi aigua superficial pel riu. Per això, l'estat de l'aqüífer juga un paper fonamental en la quantitat de sediments que arribaran al delta.

5) Quin efecte té en l'aqüífer la gran quantitat d'aigua que s'extreu?

A partir de dades recollides amb una sonda cada 5 minuts es podran comparar períodes on el nivell, la climatologia i l'època de l'any siguin semblants. Coneixent quan hi ha o no bombeig es podrà quantificar l'efecte en el nivell de l'aqüífer produït només pel consum humà, ja sigui domèstic, agrícola o industrial.

Zona de mostreig (Enric Sagristà)

Zona de mostreig (Enric Sagristà)

Zona de mostreig (Enric Sagristà)

3) EL FUTUR DEL DELTA DEL TORDERA

ESTAT ACTUAL DEL DELTA, UN PACIENT EN ESTAT CRÍTIC

Per tal de fer-nos una idea de l'estat actual del delta de la Tordera podríem comparar-lo a un malalt diagnosticat, amb pronòstic incert i que es troba en observació a la Unitat de Cures Intensives (UCI) d'un hospital. Els metges i infermeres es limiten a mantenir-lo estable perquè no es posen d'acord en quin tractament mèdic s'ha de seguir. Així doncs, podríem dir que malgrat es coneix de sobres la malaltia que té (**erosió**) i d'on prové (**de la gestió desintegrada dels sistemes riu-delta-platja**) no hi ha consens entre els metges (**agents implicats: societat i administracions**) en el tractament mèdic (**mesures correctores**) que ha de seguir el pacient (**delta de la Tordera**). Per aquest motiu, el pacient es troba ingressat a la UCI on l'equip mèdic que el tracta (**administració competent**) es limita a mantenir-lo estable a base de còctels de fàrmacs (**actuacions acció-reacció**) en funció de les crisis que pateix periòdicament (**temporals marítims**) i sempre actuant d'emergència (**sense estudis d'impacte**). Això fa que el pacient quedi ple de cicatrius i pateixi uns efectes secundaris molt acusats (**erosió degut a esculleres, destrucció d'hàbitats naturals, fragmentació de la costa, entre d'altres**). Arriba un moment en què la única via de supervivència del pacient és que un equip mèdic interdisciplinari (**taula de la Tordera**) entri en escena per aconseguir consens entre els metges (**agents implicats: societat i administracions**) en quin és el tractament que ha de seguir el pacient (**futur del delta de la Tordera**).

Més enllà d'aquesta metàfora, el delta de la Tordera és un espai de la Xarxa Natura 2000, per la qual cosa és imprescindible que tan el riu com el delta i la Punta de la Tordera tornin a tenir les dinàmiques pròpies que garanteixin un bon funcionament de l'ecosistema.

Tots els problemes de la façana marítima de Blanes passen per recuperar la punta de la Tordera i el funcionament del riu

ELS EFECTES D'UN GRAN TEMPORAL: GENER 2017

Durant el gener de 2017, el delta va patir un dels temporals marítims més forts dels últims anys. La gregalada va incidir sobre la costa amb onades superiors a 4 metres durant 3 dies seguits arribant a pics de fins a 10 metres d'alçada. El darrer gran temporal havia estat el de Sant Esteve de 2008 on tot el delta va patir un fort episodi d'erosió que va requerir diverses regeneracions de les seves platges. Aquesta vegada però, ha mostrat respostes diferents en cada tram de la seva costa.

A continuació es poden veure les imatges preses al gener just després del temporal (esquerra) i les imatges comparatives preses als mateixos punts al mes de maig següent (dreta), tan a la zona de Blanes com a la de Malgrat de Mar. A primer cop d'ull, s'observa que mentre s'Abanell s'ha recuperat de forma natural, a la zona dels camps de Malgrat de Mar s'ha hagut d'actuar d'emergència a fi de recuperar un espai que va patir enormes desperfectes. Fotos: Enric Sagristà.

BLANES

GENER

MAIG

MALGRAT

GENER

MAIG

El cas de la platja de s'Abanell

La resposta durant aquest darrer temporal ha estat la prova definitiva del que un estudi recent realitzat al Centre d'Estudis Avançats de Blanes, CEAB-CSIC ja indicava, que la platja de s'Abanell està en vies de recuperació.

Des de l'any 2009, s'està prenent una fotografia cada deu dies de diferents trams de la platja de s'Abanell que permeten mesurar l'amplada de platja (platja seca) que hi ha en cada moment de l'any. La platja s'ha dividit en cinc trams (de nord a sud) i les dades mostren com en tots ells l'amplada de la platja tendeix a augmentar en els darrers anys i, fins i tot, alguns trams mostren les diferències típiques entre hivern i estiu, un símptoma que la platja està recuperant la seva funcionalitat.

Seguiment de l'amplada de platja de s'Abanell (Enric Sagristà)

Aquests resultats no indiquen que la problemàtica de s'Abanell s'hagi acabat. La platja segueix en estat pre-crític pel que fa a la seva amplada. De fet, el passat gener, la platja de s'Abanell va perdre tota la sorra en alguns trams, cosa que no hauria de passar mai en condicions normals. Per sort, les condicions climàtiques i l'onatge de les setmanes posteriors al temporal van fer que la sorra perduda en superfície, que havia quedat emmagatzemada a la barra submergida, retornés a la platja, restablint així gran part de la superfície de platja prèvia al temporal.

LES POSSIBLES SOLUCIONS

La proposta actual del Ministeri

És aquest el futur que volem per s'Abanell?

El projecte preveu la construcció de dos dics paral·lels a la costa d'uns 130 metres de longitud, 7 metres d'amplada i que sobresortirien 1 metre sobre el nivell del mar. L'objectiu és mantenir una platja d'entre 25 i 30 metres d'amplada de manera constant. La zona dels Pins es considera sense solució i es deixaria que evolucionés sense fer-hi cap intervenció.

EN ESPERA
Els informes científico-tècnics d'avaluació no eren favorables a executar el projecte en aquests moments.

La proposta del ministeri per estabilitzar la platja
Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente de l'11 d'abril de 2016

Dics situats a St. Antoni de Calonge com els que es voldrien construir a la platja de s'Abanell

Ortofoto: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

La gestió integrada 2.0: La taula de la Tordera

Una proposta per a la recuperació del delta de la Tordera i les seves platges seria la de recuperar la seva funció socioambiental, considerant tots els ecosistemes que en formen part i aplicant els principis de la Gestió Integrada de la Costa.

1) **Entendre** com és el delta de la Tordera i gestionar-lo considerant els processos naturals que garanteixin el seu funcionament. Cal ser conscients que aquests processos estan relacionats amb tota la conca del riu i, per una altra banda, amb les àrees costaneres més properes.

2) **Consensuar** una visió desitjada per a la zona que compti amb la participació dels agents implicats (pagesos, propietaris, càmpings, habitants de la zona, entre d'altres) i amb la implicació de totes les administracions públiques amb competències al territori.

3) **Executar** a la zona del delta les actuacions decidides de forma progressiva en el temps i l'espai i sempre pensant en una visió a llarg termini.

Per decidir quina és la millor solució i poder posar-la en marxa s'ha constituït recentment un Consell Rector: "La Taula de la Tordera". La Taula buscarà una visió de consens que afavoreixi la presa de decisions i que permeti assolir els objectius basats en la Gestió Integrada de la Costa.

Després de la primera reunió el dia 8 de juny de 2017, en va constituir una comissió coordinada des del CEAB i en la qual hi participaran la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), els càmpings de la zona, agricultors, l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA), la plataforma ciutadana Preservem el Litoral i l'Observatori de la Tordera de la UAB.

Aquesta taula tècnica, serà l'encarregada de redactar el Pla d'Actuació Integral basat en l'estudi tècnic del qual se n'obtindrà la situació actual de l'espai, les solucions de futur i es determinarà com es recuperaran les dinàmiques pròpies del riu: el procés de sedimentació i el funcionament dels aqüífers.

Per part dels quatre municipis implicats: Tordera, Malgrat de Mar, Blanes i Palafolls i de la resta d'administracions públiques implicades hi ha el compromís a trobar punts de confluència entre l'interès públic, el mediambiental i el privat per a la futura regeneració del Delta.

EL GRAN REPTE: QUIN DELTA VOLEM A LA TORDERA?

El primer gran repte de la taula de la Tordera és el de trobar consens entre tots els agents implicats sobre quina direcció ha de prendre la futura gestió del delta. No es tracta d'una tasca fàcil, un fet que demostren els nombrosos intents fallits d'assolir aquest consens. Malgrat això, per primera vegada s'ha constituït una comissió que té com a principal objectiu establir una línia a seguir que satisfaci a totes les parts.

En aquest sentit el CEAB, com a responsable de coordinar l'informe tècnic que es discutirà al gener, ha definit 3 possibles línies a seguir a les quals se'ls ha donat diferent grau de conflictivitat per la dificultat d'entesa que poden suposar entre totes les parts.

1. RECULAR: desplaçar terra endins totes les infraestructures actuals situades a la zona més propera al mar per tal d'allunyar-los i evitar el problema de l'erosió. Això implicaria deixar que la zona evolucionés lliurement i tot apunta en que segueixi el procés d'erosió.

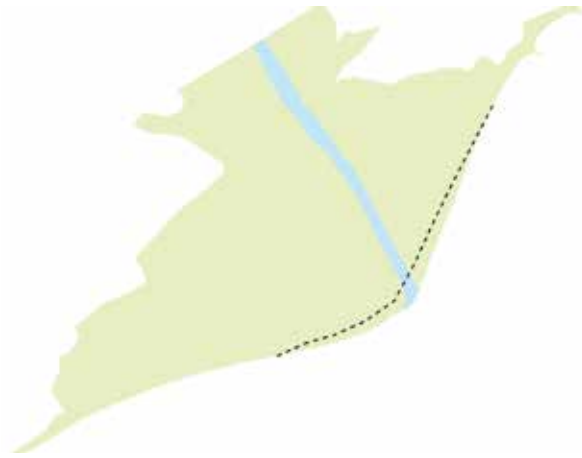
Segons tots els pronòstics aquesta solució seria temporal ja que d'aquí 50 anys probablement tornariem a estar com a dia d'avui ja que els models preveuen un retrocés de 150-200 metres. A més, és una solució parcial que pensa només en les infraestructures i que no té en compte aspectes fonamentals com la pèrdua d'espais d'alt interès natural a la zona de la Punta de la Tordera degut a la futura erosió.

Finalment, es tracta d'una proposta que previsiblement generarà un alt grau de conflictivitat entre els agents implicats. La pèrdua de superfície de delta fa que les diferents activitats actuals que hi tenen lloc: agricultura, càmpings, recreatiu, etc., hagin de reduir la seva àrea d'influència i per tant tothom hauria d'estar disposat a cedir.

2. ARTIFICIALITZAR: construir una escullera de protecció al llarg de tota la costa del delta, és a dir, convertir la línia de costa en una filera de pedres que la immobilitzi i, per tant, impedir l'erosió. Dit d'una altra manera, convertir les platges en esculleres essent necessària la reposició artificial de sorra cada primavera si es vol disposar de platges a l'estiu.

Aquesta opció de futur, que de fet és la que s'està duent a terme a la zona dels càmpings de Malgrat de Mar, es pot considerar una solució definitiva perquè elimina l'erosió de la costa. Cal que quedi clar però que això significa que enlloc de platja hi haurà pedres amb tot el que això implica.

Per tant, es tracta d'una proposta que tot i que en un grau menor que l'anterior seguirà generant una conflictivitat important ja que no satisfà les demandes ni naturals ni socials que es reclamen pel delta de la Tordera

3. MORFOREGENERAR: recuperar la superfície deltaica perduda i que actualment es troba dins el mar, és a dir, avançar la línia de costa els 250 metres que s'han perdut a la zona de la desembocadura i els 45-50 metres de mitjana que s'han perdut a banda i banda d'aquesta. Un aspecte fonamental per aquesta solució és que la superfície recuperada es convertís en espai natural protegit, és a dir, un espai on estigués totalment prohibit qualsevol ús que no fos el purament natural.

Aquesta opció significaria recuperar el delta que teníem als anys 50, pel que fa a superfície, i donaria l'oportunitat de mantenir tots els usos actuals, sense que cap d'ells perdés el seu espai. A més es recuperaria la funció natural del delta, és a dir, recuperant la llacuna litoral, la vegetació dunar, fet que ajudaria a recuperar la biodiversitat que havia tingut la zona.

Per tant, s'esperaria que el grau de conflictivitat entre els agents implicats fos més baix que els anteriors. Aquesta proposta de futur podria satisfer en gran mesura totes les demandes, degut a l'augment de superfície i tenint clar que l'espai regenerat no hi hauria usos fora del d'un espai natural protegit.

Perquè això funcioni, paral·lelament s'hauria de recuperar el cabal i les taxes de transport de sediments de la Tordera per garantir que el nou delta fos funcional, és a dir, que es mantingués estable i no s'erosionés. Si s'aconseguís complir amb aquest punt, la solució seria la definitiva.

Sens dubte ens trobem en un moment crucial pel futur del delta de la Tordera en el qual totes les parts implicades han de prendre consciència de la importància i rellevància del moment ja que aquesta decisió significarà un abans i un després pel delta. Administracions (Ministeri, Generalitat i Ajuntaments), propietaris de càmpings, naturalistes, ecologistes, científics, agricultors, ramaders, banyistes, usuaris de càmpings, empreses d'extracció d'aigua, entre molts d'altres, s'ha de trobar una proposta consensuada que garanteixi el futur pel delta de la Tordera.

I tu, quin delta vols?

